

Lunds Universitet
Socialhögskolan
Magisterkursen SOA 203
Vårterminen 2004

Enklaven som slagfält

Om stenkastning i Rosengård och den globala samtiden

Författare: Ulrika Levander
Handledare: Lars B Ohlsson

Abstract

The point of departure for this thesis was to study the phenomenon of increasing vandalism, specifically instances of stone throwing during the years of 2002 and 2003 in Rosengård. Located in the city of Malmö, Sweden, Rosengård has, like many other big city suburbs in Europe, turned into an ethnic enclave, inhabited mostly by under-privileged immigrants, many of which suffer from social exclusion.

In order to analyze vandalism I posed the following question: given the social structure of Rosengård, how should the expression and level of vandalism be interpreted, in relation to Swedish society and the rest of the world? This question also constituted the primary aim of this thesis.

Research material consisted of studies, newspaper articles, and theoretical literature. Treating descriptions of Rosengård as a discourse, I discussed the discourses of theoretical literature on vandalism and incorporated youth culture studies in immigrant suburbs. As part of the hypothesis, I presented the case for hybrid cultures developing worldwide. In this context new living conditions and the global power of contemporary media were emphasized. The situation in Rosengård was also linked to another similar area in Sweden. Here young people were able to create positive expressions, partly by identifying with other disadvantaged ethnic groups around the world.

<u>1. Inledning</u>	6
<u>Bakgrund</u>	6
<u>Problemformulering</u>	7
<u>Syfte</u>	10
<u>Frågeställningar</u>	10
<u>Metod</u>	10
<u>Urval</u>	13
<u>Tillförlitlighet</u>	13
<u>Etik</u>	15
<u>Fortsatt framställning</u>	15
<u>2. Vandaliseringen i Rosengård</u>	16
<u>Rapportering i media</u>	17
<u>Skadegörelse i stadsdelen</u>	20
<u>Materialets tillförlitlighet</u>	23
<u>Vandaliseringens uttrycksformer</u>	24
<u>Rosengårds demografi</u>	25
<u>3. Stadsdelen Rosengård</u>	26
<u>Historiska och ekonomiska perspektiv</u>	27
<u>Rosengård som gränsson</u>	27
<u>Globalisering och pågående enklavisering</u>	29
<u>Aktiveringspolitik som modernt välfärdsarrangemang</u>	30
<u>Stadsdelens diskurser</u>	30
<u>Rosengård som stigmatiserat misslyckande</u>	30
<u>Den mångkulturella diskursen</u>	32
<u>Stereotypa föreställningar om ”den andre”</u>	32
<u>Normbrytande ungdom</u>	33
<u>Etniska olikheter och integration</u>	34
<u>Islamska institutioner</u>	34
<u>Integration genom särskiljande</u>	34
<u>Tvång och kravlöshet i mångfaldsfrågan</u>	36
<u>Hinder för förståelse av sociala processer i Rosengård</u>	37
<u>Konklusion</u>	38
<u>4. Ungdomsforskning och vandalism</u>	40
<u>Ungdomsforskning</u>	41
<u>Amerikansk sociologisk teoribildning</u>	42
<u>Europeisk subkulturforskning</u>	44
<u>Modern identitetsbildning</u>	45
<u>Studier om vandalism</u>	46
<u>Vandalism som motivationsbrott</u>	46
<u>Vandalism som situationsbrott</u>	48
<u>Vandalernas ålder</u>	48
<u>Konklusion</u>	49
<u>5. Det senmoderna paradigmet</u>	50
<u>Globalisering, moderna medier och identitet</u>	50
<u>Kosmopolitism i förorten</u>	52

Från förort till förort	53
Identitetsskapande berättelser genom moderna medier	55
Demokratins förändring	55
Direktdemokrati	56
Paralleller i Rosengård	58
6. Global symbolik i Rosengård	58
Intifadan – det palestinska upproret	59
Symboliska paralleller i Rosengård	61
7. Analys	64
Maktens traditioner	64
Det demokratiska underskottet	66
Rosengård som seismograf	68
Rosengård som global seismograf	69
8. Slutkommentarer	70
9. Källförteckning	73
Referenser	73
Antologier	74
Övriga källor	74
Internet	74
Artiklar	74
Dokument, statistik och offentliga handlingar	74
Refererade tidningsartiklar	75
Bilaga 1	77
Skolvandalisering	77
Skadegörelse på Rosengårdsskolorna	77
Skadegörelse på Malmös skolor	77
Krossade fönster i Malmöskolorna	78
Anlagda skolbränder	78
Bilaga 2	79
Anlagda bränder i Rosengård och i Malmö	79
Utomhusbränder i Malmö	79
Utomhusbränder i Rosengård	79
Bilaga 3	80
Polisanmälda skadegörelsebrott	80

Förord

För mig är det en fantastiskt lärorik och stimulerande process som jag nu lämnar bakom mig, i och med att författandet av denna magisteruppsats är avslutat. Ämnet som jag har valt att rikta in mig på har under våren slukat upp hela min intressesfär. Att under tre månaders tid dessutom själv sörja för upplägget av mitt dagliga arbete och skrivande, under god och engagerad handledning av Lars Ohlsson, har varit som ett stjärnfall. Nu vet jag att jag med lite assistans på vägen är fullt kapabel att styra mitt skepp på egen hand och undrar i mitt stilla sinne om jag någonsin kommer att kunna inta rollen av besättning igen.

Trots upptäckten att självstyre är vägen till min själs glädje, finns egentligen inga ensamseglatser. Även om jag vill tacka mig själv för gott samarbete, hade det samarbetet fått slagsida utan den stab av vackra människor som jag har lyckan att omge mig med. Specialinriktade tack riktas till Ola Carlsson, Kasper Bonnevier Dudzik, Nathalie Nasr, Cecilia Johansson och hunden Sylvester för kärleksfulla, tekniska, intellektuella och språkliga uttryckningar samt pikar. Jag och min präktiga, jävla magisteruppsats ber härmed att få tacka för oss.

1. Inledning

Bakgrund

För snart två år sedan monterades ett troget landmärke ner i Malmö hamn. Där den högresta Kockumskranen en gång stod i inloppet till staden, växer i dag siluetten av ”skruvskrapan” Turning Torso sig allt högre mot himlen. Det gamla båtvarvets hamndocka har fyllts med vatten och är under omvandling till marina. Längs kustlinjen, där flera av Malmös industrier tidigare var belägna, växer nu exklusiva bostads- och kontorsområden fram. Allt i enlighet med den av kommunen antagna detaljplanen för området. Här ska den högresta Turning Torso stolt hälsa framtidens människor välkomna till staden.

Samtidigt som det ”nya” Malmö är under dynamisk framväxt i de norra delarna av staden, har den ökade sociala och etniska segregationen i de södra förortererna blivit ett allt hetare debattämne på den politiska dagordningen. En tredjedel av Malmös unga växer i dag upp i områden där knappt hälften av de vuxna arbetar. I flera av Rosengårds delområden – den mest segregerade av Malmös alla stadsdelar – är upp till 98 procent av befolkningen av utländsk härkomst¹. Bland stadsdelens grundskoleelever, har endast hälften av avgångseleverna under de fem senaste åren nått behörighet till gymnasieskolan².

Det senaste decenniets ökade migration och grundläggande strukturomvandling inom näringslivet, har medfört omfattande förändringar för Malmös befolkningssammansättning och sociala struktur. Malmö högskola, en av stadens nyinrättade institutioner som är med och bygger sina framtida lokaler i det expansiva området i Västa hamnen, marknadsför sitt utbildningsutbud under parollen ”Malmö - från industristad till Kulturindustristad”. Men strukturomvandlingen har inte enbart satt Malmös identitet som industristad i gungning – den har också medfört minskade möjligheter för sysselsättning bland stadens marginaliserade invandrargrupper. Någonstans faller det på sin egen rimlighet att tro att de Rosengårdselever

---

¹ Enligt Malmö stads områdesfakta 2003

² Enligt Obligatoriska skolan, Malmö stads kvalitetsuppföljningsprogram för stadsdelarnas verksamheter 1998-2003

som inte klarar av att uppnå behörighet till gymnasieskolan, kan räknas in som delaktiga i den framtida stad som Malmö högskola säger sig vara en del av att utveckla.

Som ett svar på den sociala och etniska segregationen, har en politisk debatt om flyktingars framtida rätt att bosätta sig i Malmö blossat upp under våren 2004. I mars godtog ett näst intill enat kommunfullmäktige handlingsplanen "Välfärd för alla – det dubbla åtagandet". Med handlingsplanen, vars främsta budskap är att stoppa inflyttningen av nya flyktingar till staden, hoppas Malmöpolitikerna kunna bemöta stadens framtida ödesfrågor. Framförallt pekas ungdomsbrottsligheten i de invandrartäta bostadsområdena ut som "särskilt allvarlig".

De kontroversiella förslagen har väckt debatt i medier. Kritiker hävdar att handlingsplanen ger uttryck för såväl rasism som främlingsfientlighet och att flera av förslagen strider mot rådande lagstiftning. Andra, som ställer sig positiva till kommunpolitikernas initiativ, ser förslagen som ett rimligt sätt att komma till rätta med de integrationsfrågor som staden har att hantera. Diskurserna i den politiska debatt som handlingsplanen har vållat, står inte i fokus för denna uppsats. Men vare sig Malmö betraktas som en framtida social härdsnäla eller som en kosmopolitisk möjlighetsmetropol, påvisar bilden ett tudelat och segregerat Malmö – en stad, stadd i turbulent förvandling.

Problemformulering

Parallellt med att de norra delarna av Malmö antar allt tjugigare former enligt kommunalt utstakade detaljplaner, framträder sociala fenomen i de södra förorterna som står utanför den etablerade politiska maktens riktlinjer. Här uppträder också det fenomen som står i fokus för min undersökning.

Under våren 2002 drog Skånetrafiken in hållplatser för lokaltrafikens bussar i Rosengård, efter att bussarna vid upprepade tillfällen hade utsatts för stenkastning i området. Någon månad senare hotades all kollektivtrafik till stadsdelen att dras in, efter att ytterligare en busslinje utsatts för stenkastning och anlagda bränder.

Under 2003 fortsatte händelseförloppet med upprepade rapporter om stenkastning – denna gång mot polis, brandkår, väktare och parkeringsvakter i området. Närpolisstationen i

stadsdelen utsattes samtidigt för brandattentat och glaskrossning vid ett par tillfällen. Under hösten 2003 gick brandkårens ledning ut internt och meddelade att räddningsinsatser i Rosengård kan komma att avbrytas, om de inte går att genomföra utan fara för brandmännens säkerhet. Vid behov budar polisen även ut dubbla patruller till stadsdelen, som en säkerhetsåtgärd för att hindra polisbilar från att bli vandaliserade av stenkastande ungdomar. Under samma period, åren 2002 och 2003, visar statistik från Malmös skolor att kostnaden för vandalisering av Rosengårdsskolorna ökar markant. Men det är bara kostnader för två former av vandalisering som ökar: anlagda bränder och glaskrossning. Dessa poster är däremot desto mer iögonfallande. Från att ha uppgått till drygt en miljon kronor 2001, uppgår notan för 2003 till nästan fyra miljoner kronor – en ökning som inte möter någon motsvarighet i den nästan tioåriga statistik som jag har granskat. I perspektivet av ett knappt decennium, är de ökade kostnaderna också värda att notera. 2003 års vandalisering i Rosengård kostade tretton gånger mer, än vad som var fallet 1995.

Statistik från Malmö brandkår visar samtidigt att antalet anlagda utomhusbränder i området har femdubblats under de senaste tre åren. Bland Malmös stadsdelar brann det flest gånger i Rosengård under 2003, medan området ett par år tidigare låg lägst i statistiken bland anlagda utomhusbränder i Malmö. För den redogjorda perioden ökar också antalet polisanmälda skadegörelsebrott mot stat, kommun och landsting med en liknande frekvens som bränderna och skolvandaliseringen³.

De beskrivna händelserna rubriceras samtliga som skadegörelsebrott i den rättsliga statistiken. Jag väljer därför att karaktärisera dem som vandaliseringsfenomen. Hans-Edvard Roos (1986) menar att det traditionella synsättet på vandalism som ett samhällsplaneringsproblem, snarare än ett kriminologiskt problem, har bidragit till att studier om vandalism inte tillhör någon speciell universitetsdisciplin. Roos är av uppfattningen att vandalisering bör betraktas som en del av en övergripande social problematik på samhällsnivå, även om litteratur kring vandalism endast i begränsad utsträckning uppvisar konsensus i fråga om begreppets innebörd. Goldmeier (i Roos, 1986) definierar fenomenet som ”alla former av egendomsförstörelse, avsiktligt eller inte”, medan Ward (i Roos, 1986) definierar begreppet som ”förstörelse av egendom utan att ekonomiska motiv är inblandade”.

---

³ I kapitel 2 redogörs mer ingående för statistiken samt de källor den grundar sig på. Se även bilaga 1 - 3.

Oklarheterna i begreppsdefinitionen, kan enligt Roos ha sin grund i fenomenets empiriska undersökningssvårigheter. De flesta skadegörelsebrott förblir ouppklarade och få gärningsmän grips för brotten. Begränsade empiriska undersökningar utesluter däremot inte, enligt Roos, att orsaksvariabler och undersökningsresultat kring vandalism kan diskuteras i ett teoretiskt perspektiv. Med utgångspunkt att vandalisering är ett uttryck för övergripande sociala problem på ett strukturellt plan i samhället, förefaller den markanta ökningen av bränder, glaskrossning och stenkastning i Rosengård som ett socialt fenomen värt en närmare granskning.

Den tidigare beskrivna strukturella utvecklingen i Malmö, med ökade etniska och sociala klyftor, skulle kunna användas som ett skolexempel på den globaliserade samhällsutveckling som Anthony Giddens (1996, 2003) beskriver i sin teoribildning kring moderniteten. Enligt Giddens har globaliseringen medfört ökade klyftor i fördelningen av världens resurser – såväl inom som utom nationalstaternas gränser. Produktionen i västvärlden karaktäriseras i dag främst av kunskaps- och informationsbaserade tjänster, medan industriproduktion snarare lokaliseras till länder där en kostnadseffektiv produktion kan ske. Det minskade behovet av utbildad arbetskraft i västvärlden, har medfört avindustrialiseringsprocesser med sociala och ekonomiska omstruktureringar som följd. I den ökade migrationsströmmen av flyktingar från öst till väst, skapas sålunda grunden för en ny och extra hårt utsatt underklass av människor: västvärldens immigranter.

Enligt Ove Sernhede (2002) avspeglas den ekonomiska konjunkturen allt som oftast i det politiska förhållningssättet gentemot invandrargrupper i det svenska samhället: goda tider – generösa åtaganden, svåra tider – hårda bud. Inlägget är intressant, inte minst med tanke på den samtida politiska debatt som under skrivande stund förs i Malmö.

Enligt Sernhede (2002) har marginaliseringen av nyanlända flyktinggrupperna som ”låsts inne” i de förorter som miljonprogrammet producerade i slutet av 1960-talet, inte bara fört med sig en omfattande marginalisering för stora grupper i samhället. De segregerade bostadsområdena, med stora mängder socialt exkluderade invånare, har också skapat helt nya förutsättningar för framväxten av alternativa kulturer – på gott och ont.

Dessa förorters satellitförhållande till stadens centrum är inte enbart uttryck för ekonomiska, sociala och politiska villkor, det har också kommit att skapa en specifik form av "postkolonial känslöstruktur" vilka framförallt är framträdande hos många unga som bor i dessa områden.

(Sernhede, 2002, s. 54)

Även Giddens (2003) betonar att den ökade rörligheten och det tilltagande informationsutbytet som karaktäriserar globaliseringen, skapar förutsättningar för samhällsförändringar som aldrig har skådats tidigare. Han talar här om ett kosmopolitiskt samhälle vars konturer vi hittills endast kan skönja. Men även i Giddens tankekonstruktion av moderniteten finns en baksida: fundamentalistiska strömningar som växer sig allt starkare där traditionens makt har lösts upp av den valfrihet som följer i globaliseringens utveckling.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur den ökande vandaliseringen med stenkastning och anlagda bränder kan förstås utifrån Rosengårds sociala struktur, i förhållande till det omgivande lokala – och globala – samhället. Målsättningen är att formulera en hypotes där fenomenet både tolkas utifrån sitt tidsmässiga och rumsliga sammanhang.

Frågeställningar

- Hur kan den ökade vandaliseringen i Rosengård förstås utifrån stadsdelens sociala struktur i förhållande till det omgivande lokala och globala samhället?
- Hur kommer det sig att massvandaliseringsfenomenet med stenkastning och anlagda bränder uppträder just nu?
- Hur kommer det sig att fenomenet uppträder just i Rosengård?

Metod

Studien har en hermeneutisk ansats, där en kvalitativ innehållsanalys av tidigare forskning och teoribildning i ämnesområdet utgör analysens huvudempiri. För att ringa in och förstå fenomenet med stenkastning och vandalisering i Rosengård, bygger studien även på kvantitativt insamlad data över vandalisering i stadsdelen samt på de bilder av fenomenet som skildras i medierapporteringen. Uppsatsen baseras således på en innehållsanalys som karaktäriseras av en teoretisk kvalitativ studie med kvantitativa inslag. Grundansatsen i

studien är, trots metodpluralismen, hermeneutisk – d v s att förstå och tolka det iakttagna fenomenet.

Enligt Denscombe (2000) bygger kvalitativ forskning – i skarp kontrast till kvantitativ forskning – ofta på idén att teorierna och metoderna kommer att framträda under forskningens gång. Medan kvalitativ forskning har en benägenhet att betrakta saker i deras kontext och poängtera hur de hänger ihop och är beroende av varandra, fokuserar kvantitativa undersökningar på att isolera variabler och inrikta sig på specifika frågor.

Bryman (1997) menar att kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder kan användas i en och samma studie, trots att de två traditionerna baseras på i grunden oförenliga kunskapsteoretiska ståndpunkter och trots att det mellan de båda inriktningarna råder olika uppfattningar om hur den sociala verkligheten bör studeras. Enligt Bryman kan det vara lockande att betrakta kvalitativ forskning som något som rör sig och är bäst anpassat för ett studium av det sociala livets mikronivåer, medan kvantitativa metoder snarare lämpar sig för studier på makronivå. Ett sätt att överbrygga de två analysnivåerna är enligt Bryman att kombinera de båda forskningsmetoderna, där de respektive metoderna får olika grad av relevans i olika stadier av forskningsprocessen.

Medan kvalitativ forskning presenterar en processinriktad bild av socialt liv, ger kvantitativ forskning en mer statisk bild. Genom att anamma en statisk utgångspunkt, menar Bryman (1997) att den kvantitativa forskningen ger en möjlighet att beskriva de regelbundenheter som utgör utmärkande drag i samhälleligt liv.

Den forskare som ställer upp ett samband mellan tvåvariabler står inför problemet att tolka denna relation. Inom kvalitativ forskning kan man lösa problemet genom att söka efter mellanliggande variabler.

(Bryman, 1997, s 173)

Enligt Bryman (1997) finns det förhållandevis få exempel inom den samhällsvetenskapliga forskningen på undersökningar där kvantitativ forskning föregås och utgör stöd för insamlingen av kvalitativ information. Han påpekar att kvantitativa metoder kan underlätta kvalitativa studier, genom att med noggrannhet välja ut fall eller situationer för vidare studium.

I min undersökning använder jag mig av just detta tillvägagångssätt, då studien inleds med en sammanställning av kvantitativt insamlad data, nämligen statistik över skadegörelse, bränder samt rapportering inom media om vandalisering och stenkastning i Rosengård. Presentationen syftar först och främst till att belägga fenomenet, men sammanfattar även de mönster som kan skönjas i skadegörelsen. Härifrån utgår sedan den fortsatta studien, där en kvalitativ ansats används för att tolka och förstå fenomenets förekomst.

Enligt Denscombe (2000) kan kvalitativ forskning ses som ett samlingsnamn för en rad olika typer av samhällsforskning, där framförallt två gemensamma drag ger begreppet dess innerbörd. Dels syftar metoden till att förstå mänskliga aktiviteter som en produkt av de symboler och betydelser som olika grupper använder sig av för att göra saker begripliga. Dels innefattar den kvalitativa ansatsen ett intresse för beteendemönster där fokus ligger på regelbundenheter i sociala aktiviteter, så som ritualer, traditioner och relationer samt det sättet som dessa uttrycks i form av kulturella normer och olika typer av språk.

För att nå en djupare förståelse av stadsdelen Rosengård och de sociala processer som äger rum i området, genomförs inom ramen för denna studie en kvalitativ innehållsanalys av fyra olika avhandlingar som alla behandlar sociala fenomen i Rosengård. Vidare presenteras en översikt av tidigare ungdomsforskning, teoribildning kring vandalism samt en redogörelse för ungdomskulturteori utifrån globaliseringens och informationssamhällets förändrade villkor.

Enligt Bäck och Halvarsson (1992) kan all form av innehållsanalys som inte är en kvantitativ, kallas kvalitativ. Kvalitativ innehållsanalys blir därigenom något mycket vittomfattande. Till skillnad från vid kvantitativa undersökningar, ligger den kvalitativa undersökningens data inte endast "där ute" och väntar på att bli upptäckta. Istället produceras dessa när de används och tolkas av forskaren (Denscombe 2000). Att koda data innebär enligt Denscombe att bryta ner fenomen till analysenheter och kategorisera enheterna. En viktig del av den kvalitativt inriktade forskarens reflektioner handlar om att försöka identifiera mönster och processer samt gemensamma drag och skillnader. Forskaren söker således efter teman och kopplingar i det insamlade materialet. Strävan bör enligt Denscombe ligga i att utveckla en uppsättning generaliseringar som förklarar de teman och samband som har identifierats i datamaterialet.

Empirin för min innehållsanalys utgörs av skriftliga källor som huvudsakligen består av forskningsundersökningar från fältet. Ansatsen i min analys är att bryta ner och kategorisera

de bilder och teorier som går att finna samt att försöka identifiera gemensamma drag och skillnader i förståelsen av stenkastningen och vandaliseringen i Rosengård.

Urval

Urvalet av de avhandlingar och teorier som granskas i undersökningen har delvis gjorts utifrån den geografiska plats som stenkastningen och vandaliseringen äger rum, delvis utifrån ämnet vandalisering och ungdomskultur. Kompletterande information och bilder har också hämtats från dagstidningsartiklar, hemsidor på Internet från internationella organisationer och via Malmö stads hemsida. Min undersökning bygger på en analys av de bilder och teorier som framkommer i de olika undersökta datakällorna, vilket sätts i relation till det iakttagna vandaliseringsfenomenet i Rosengård.

I Aje Carlboms (2003) socialantropologiska studie av stadsdelen Rosengård, analyseras den multikulturella diskursen i Sverige utifrån flera olika perspektiv och aktörer. Per-Markku Ristilammis (1994) etnologiska avhandling presenterar en analys av hur Rosengårds ”annorlundahet” och utanförskap ständigt återskapas inom ramen för moderniteten. I Agneta Hedbloms (2004) avhandling om aktiveringspolitikens implementering i fyra socialt utsatta stadsdelar i Malmö, varav Rosengård utgör en, analyseras de anställda myndighetspersonernas förhållningssätt gentemot klienterna. Genom en fördjupad presentation och analys av Ove Sernhedes (2002) studie av unga män i Hammarkullen, en av Göteborgs betongförorter, läggs ytterligare en relevant undersökning till analysen som bidrar med förståelse av hur unga människor med invandrarbakgrund skapar identitet i det samtida Sverige.

Tillförlitlighet

Eftersom min egen empiri inte bygger på fältstudier med fokus på det iakttagna fenomenet av vandalisering och stenkastning, kan tillförlitligheten naturligtvis ifrågasättas. Fördelen med att använda skriftliga källor som empiri och därigenom angripa fenomenet från flera olika håll, är att studien grundas på en stor mängd information som spänner över ett brett fält. Att källorna som ligger till grund för undersökningen är beständiga, gör dem också lättillgängliga för granskning (Denscombe, 2000).

De forskningsundersökningar som jag använder mig av i analysen, bygger på väldokumenterade och grundligt utförda fältstudier. Tillförlitligheten i de primärdata som ligger till grund för undersökningen och analysen, bedömer jag därför som god. Teorierna och avhandlingarna som granskas angriper undersökningsområdet från flera olika håll. Enligt min mening täcker de väl in det undersökta fältet och resultatet kan därför betraktas som rimligt, med reservationen att den hypotes som formuleras främst är teoretiskt förankrad.

I studien används även källor från dagstidningar. Då dessa källor är av mindre vetenskaplig karaktär och inte går att jämföra med studiens övriga primärdata, används medieuppgifterna främst som ett sätt att illustrera olika fenomen i undersökningen. Bryman (1997) påpekar att en pluralism av metoder och källor vid samhällsvetenskapliga undersökningar kan bidra till att ge forskningsresultat en större tillförlitlighet.

Man har i stort sett tolkat begreppet triangulering som att det innebär att man ska använda sig av mer än en metod och därmed också av mer än en typ av information. Ur den aspekten kan vi betrakta kvantitativ och kvalitativ forskning som olika sätt att studera samma frågeställning. Genom att kombinera dem kan forskarna göra större anspråk på att deras slutsatser är säkra, eftersom det bekräftas på två olika sätt.

(Bryman, 1997, s 157)

Denscombe (2000) påpekar att det inom kvalitativ forskning alltid är svårt att fastställa i vilken utsträckning detaljstudier går att generalisera till andra liknande enheter. Det är enligt honom emellertid möjligt att bedöma i vilken utsträckning resultaten förhåller sig till andra enheter, förutsatt att det finns tillräckligt med detaljer om omständigheterna runt undersökningen. Eftersom min studie grundas på skriftliga källor, är det rimligt att en annan undersökare skulle komma fram till liknande resultat om undersökningen upprepades. Ett annorlunda val av teori och metod skulle naturligtvis kunna påverka urvalsprocess och genomförande, vilket i sin tur eventuellt även skulle ge upphov till annorlunda slutsatser.

Undersökningens upplägg är induktivt och syftar till att tolka och förstå vandaliseringen. Målsättningen är alltså att bygga upp en förklarande hypotes kring fenomenet. Naturligtvis bör de resultat som jag kommer fram till främst betraktas som en teoretisk tankekonstruktion. För att kunna bedöma resultatens empiriska relevans, bör hypotesen bli föremål för prövning i en annan undersökning. De slutsatser som jag drar stämmer i stor utsträckning överens med

existerande kunskaper inom området och gör, enligt min mening, i möjligaste mån rättvisa åt komplexiteten i det undersökta fenomenet.

Etik

Några djupgående etiska överväganden kring hanteringen av materialet har inte varit aktuellt, då källorna består av redan utförda studier eller publicerade tidningsartiklar. Däremot är det möjligt att resonera kring etiken i att sätta fokus på och lyfta fram en redan utsatt grupp, som härigenom riskerar att stigmatiseras ytterligare. Enligt min mening är det undersökta fenomenet så pass intressant att det motiverar en undersökning och överväger eventuella etiska förbehåll.

Eftersom studien har en bred ämnesmässig spännvidd, har jag valt att inte gå djupare in på begreppsdefinitioner i detta avsnitt. De begrepp som för tydlighetens skull behöver definieras, redogörs istället för i respektive avsnitt – antingen i löpande text eller genom hänvisning till en fotnot.

Fortsatt framställning

Som jag har nämnt är målsättningen att förstå det iakttagna fenomenet utifrån den geografiska plats som det uppträder på – Rosengård – såväl som utifrån fenomenet i sig – vandaliseringen. I arbetet med att ringa in den ram inom vilken fenomenet så småningom ska nå en förklaring, väljer jag att börja med Rosengårds sociala struktur. I uppsatsens tredje kapitel görs en kvalitativ innehållsanalys av de tidigare omnämnda avhandlingar som alla behandlar sociala processer i Rosengård.

Därefter följer uppsatsens teoretiska avsnitt, där sociologisk teoribildning kring ungdomskultur, social avvikelse och vandalism presenteras. I kapitel fem fördjupas perspektivet genom en redogörelse för senmodern teoribildning, som presenteras tillsammans med Sernhedes (2002) svenska studie om ungdomskultur i en marginaliserad förortsmiljö.

Utifrån innehållsanalysen och de teoretiska avsnittens tankegångar, kan de iakttagna fenomenen i Rosengård sättas in i olika perspektiv. I kapitel sex prövas Rosengårdsfenomenet i förhållande till samtida händelser och skeenden i ett globalt perspektiv, vilket leder till att en

hypotes kring fenomenet ställs upp. I det sjunde kapitlet analyseras och prövas hypotesen i förhållande till de forskningsresultat och teorier som tidigare har presenterats.

Det fenomen som ligger till grund för min undersökning handlar som sagt var om förekomsten av stenkastning, vandalisering och anlagda bränder i Rosengård. Innan själva undersökningen tar vid, inleds studien i det kommande kapitlet med en redogörelse över medierapporteringen kring stenkastningen samt en granskning av statistik över vandalisering i Rosengård. Kapitlet syftar både till att belägga fenomenet samt att ringa in de uttrycksformer som vandaliseringen tar sig, vilket utgör en grund för studiens fortsatta fokus.

2. Vandaliseringen i Rosengård

En sten till och Rosengård kan bli helt utan stadsbussar påobestämd tid. Det dramatiska beskedet kommer från Skånetrafiken... /.../ I våras utsattes buss 11 D för stenkastning och till sist ändrades linjens sträckning /.../. Efter den förändringen var det lugnt ett tag, men sedan kom en ny omgång stenkastning och nu inte enbart mot linje 11, utan också mot linje 18 som passerar genom Rosengård på Amiralsgatan.

Bussarna har inte bara drabbats av stenkastning utan raketer har kastats in i bussar, stolsitsar har ryckts loss, ungdomar har tänt eld inne i en buss och chaufförer har utsatts för rån och rånförsök ./---/ De båda bussbolag som kör till Rosengård, Arriva och Swebus, har svårt att förmå sina förare att köra de aktuella linjerna. De finns förare som har sjukintyg på att de inte får köra buss i Rosengård, yrkesinspektionen är inkopplad och chaufförernas skyddsombud undersöker möjligheten att stoppa trafiken.

(Sydsvenska Dagbladet, 020627)

Under våren 2002 börjar fenomenet som står i fokus för min undersökning att synas i medierapporteringen från Rosengård. Det handlar då om upprepad stenkastning mot stadsbussar i stadsdelen. Som konsekvens plockas ett par hållplatser bort inne i Rosengård och en av busslinjerna dras in under kvällstid.

För att sammanställa en bild av det händelseförlopp som ligger till grund för den fortsatta undersökningen – stenkastningen och vandaliseringen i Rosengård - har jag tagit del av vad

som har publicerats i Sydsvenska Dagbladet under våren 2002 till och med våren 2004. Syftet med sammanfattningen av medierapporteringen är endast att ringa in det iakttagna fenomenet. En analys av hur händelserna granskas och presenteras, lämnas därhän då det ligger utanför studiens syfte. För att utesluta att rapporteringen inte endast är ett fenomen som "har skapats" i media, presenteras också statistik över skadegörelse och anlagda bränder i området. Statistiken har hämtats från Malmö stads skolor, Malmö brandkår och polismyndigheten i Skåne.

Naturligtvis sker en urvalsprocess mellan faktiska händelser och vad som presenteras i media. Vad som berättas, hur det granskas och presenteras samt vem som uttalar sig kring händelserna påverkar presentationen. Bilden som presenteras av ett fenomen i media, kan därför inte göra anspråk på att vara en "objektiv" sanning.

I *Rosengård och den svarta poesin* undersöker Per-Markku Ristilammi (1994) den diskurs som har används i medierapporteringen från stadsdelen sedan slutet av 1960-talet. Ristilammi påpekar att pressen tenderar att skildra händelser genom individualisering och dramatisering, som ett sätt att fånga läsarnas intresse. Det enskilda och särskilda lyfts fram, vilket enligt Ristilammi bidrar till att polarisera bilden av ett redan stigmatiserat Rosengård i det allmänna medvetandet.

I det här kapitlet används pressklippen som ett sätt att illustrera förekomsten av stenkastning, vandalisering och anlagda bränder i Rosengård. Jag gör genom presentationen inget anspråk på att beskriva en "objektiv" sanning och uppmanar därför läsaren att förhålla sig till utdragen ur tidningsartiklarna på ett kritiskt sätt, utifrån vad som nämns ovan. Efter att resultaten av statistikgranskningen också har redovisats och analyserats, diskuteras de uttrycksformer som vandaliseringen tar sig samt statistikens tillförlitlighet. I slutet av kapitlet görs även en kortfattad redogörelse för Rosengårds demografiska struktur, som en bakgrund till studiens fortsatta undersökning.

Rapportering i media

Hot, trakasserier, våld och skadegörelse har blivit vardag för uniformerad personal som arbetar i Malmö och i synnerhet i delar av Rosengård. Efter att ha uppfattats som medborgarnas vänner och beskyddare behandlas plötsligt många uniformerade yrkesutövare

som samhällets fiender. /---/Poliskommissarie Bertil Mårtensson, stabschef för polisområde Malmö, säger att hot och våd förekommer i hela Malmö.

- Men vandalisering av polisens och annan uniformerad personals fordon är ett utpräglat Rosengårdsproblem, säger han. Och ett problem som har ökat påsenare år. Det har gått så långt att polisen ibland gör uttryckningar till Rosengård med två fordon. Poliserna i det ena gör själva ingripandet, poliserna i det andra ser till så att bilarna inte blir vandaliserade. (Sydsvenska Dagbladet, 031014)

Efter att stenkastning mot bussar i Rosengård omskrivs under 2002, vidgas rapporteringen under 2003. Enligt den bild som målas upp i Sydsvenskan riktas stenkastningen i området nu även mot polis, brandkår, ambulans, väktare och parkeringsvakter. Oftast redovisas händelserna genom kortfattade notiser. Notiserna refereras sedan i längre artiklar när något mer dramatiskt har inträffat.

Efter att ha fått flaskor kastade mot sig från åtonde våningen och blivit utsatta för såväl stenkastning som spottloskor, fick Malmö brandkår nog när de attackerades av ett ungdomsgäng med slägga i oktober. Då höjdes röster för krav på poliseskort vid samtliga uttryckningar i Rosengård. Brandmännen är inte ensamma. Under hösten har stenkastade ungdomsgäng också gett sig på parkeringsvakter, väktare, ambulanspersonal och poliser. /.../ Någon poliseskort är däremot inte aktuell. Istället har brandkårsledningen gått ut internt och tydligt påpekat att räddningsinsatser kan avbrytas vid hot.

- Vi kan inte hänga upp vår skyldighet att rycka ut på polisen, men arbetarskyddslagstiftningen är väldigt tydlig. Om arbetet inte kan genomföras på ett betryggande sätt, ska det avbrytas, säger Ken Henningsson, brandchef på Malmö brandkår. (Sydsvenska Dagbladet, 040102)

I de flesta artiklar som Sydsvenska Dagbladet publicerar är det främst företrädare för olika myndigheter som uttalar sig om händelserna. I en artikel kommer däremot ett par ungdomar till tals.

Daniel Eres har en enkel förklaring till stenkastningen som riktas mot polis, brandkår och väktare.

- Det är bara för att alla hatar polisen, säger han. /.../ När de själva var i yngre tonåren såg de ingen skillnad på polis, militär, brandman eller ambulanssjukvårdare.

- *Allting blir representanter för staten. Polis, brandman, till och med skola, säger Silviu Eftime.*
- *Det byggs upp. Det blir vi mot den, säger Daniel Eres.*

(Sydsvenska Dagbladet, 040102)

Under våren 2004 fortsätter rapporteringen. Vid ett par tillfällen utsätts även Rosengårds polisstation för brandattentat och glaskrossning. Liksom tidigare redovisas enstaka händelser i notisform, vilka refereras i artiklar som tar upp problematiken i längre artiklar.

Som Sydsvenskan kunde berätta igår utsattes i tisdags kväll en väktarbil som bevakade Rosengårds polisstation för stenkastning. Bilen fick allvariga skador och en väktare hade änglavakt när en kastad gatsten träffade nackstödet påhans bil./.../ Natten till i måndags samlades ett stort uppbåd kravallutrustad polis på Rosengård sedan en mc-polis fått en påk eller en sten kastad i ryggen i samband med slagsmål mellan ungdomsgäng på Hårds väg.

(Sydsvenska Dagbladet, 040325)

När en väktarbil kom ut efter att ha kontrollerat Rosengårdsskolan vid 21-tiden i går kväll, var det några ungdomar som kastade sten på väktar bilen. Det är inte första gången som en väktare drabbas i området. /---/ Några timmar tidigare under kvällen försökte ett ungdomsgäng sätta fyr på entrédörren till Örtagårdsskolan. /.../ Polisen hade sent i går kväll inte gripit några misstänkta vare sig för stenkastningen eller branden.

(Sydsvenska Dagbladet, 040505)

Rapporteringen från Rosengård handlar även om hot och vandalisering i stadsdelens skolor samt samhälleliga försök att komma tillrätta med problemen.

Ett polisärende om dagen. Våd och skadegörelse på Örtagårdsskolan – i helgen manifesterat genom 62 sönderslagna rutor – har blivit vardagsmat. Förra året gjorde skolan 200 polisanmälningar enligt Rosengårds stadsdelsförvaltning. Det är mer än en anmälan per skoldag, i genomsnitt. /---/ I söndags brann återigen en container vid skolan.

(Sydsvenska Dagbladet, 040504)

Stadsdelsvärdarna i Rosengård har funnits i två månader. /.../ De ska medverka till att öka tryggheten, jobba för att förhindra brott och hjälpa människor tillrätta på olika sätt. /.../ Och

polis och brandkår kan ringa till värdarna när det är utryckning till Rosengård för att få assistans./---/Ingen av stadsdelsvärdarna tycker att massmediernas bild av Rosengård är rättvis. Rosengård är mycket bättre än sitt rykte.

- Hade journalisterna åkt ut hit hade de sett det, säger Selman Yalqin.

(Sydsvenska Dagbladet, 040314)

Skadegörelse i stadsdelen

Bilden av att händelser i Rosengård förvanskas i medierapporteringen, framkommer alltså även genom de lokala röster som citeras i tidningsartiklarna. Men liksom i medierapporteringen, där fokus ligger på den ökade stenkastningen, utmärker sig även utvecklingen under åren 2002 och 2003 vad det gäller statistik över vandalisering och anlagda bränder i stadsdelen⁴.

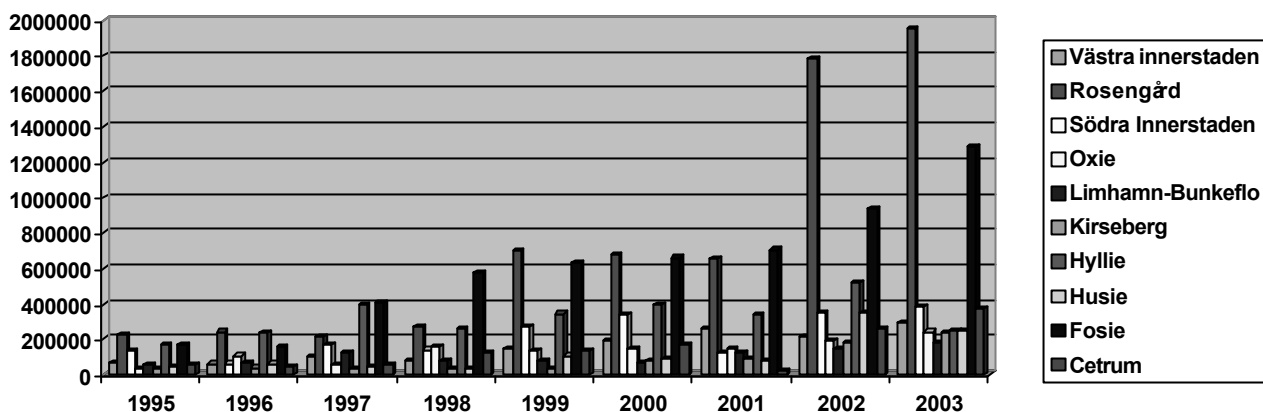
Under 2003 kostade skadegörelsen av Rosengårds skolor nästan fyra miljoner kronor⁵. Siffran innebär en femdubbling av kostnaderna sett i ett treårigt perspektiv och möter ingen motsvarighet i den nästan tioåriga statistik som ligger till grund för granskningen – varken inom Rosengård eller i någon de övriga stadsdelarna i Malmö. I stort sett är det två former av vandalisering som kostar miljonbelopp i Rosengårdsskolorna: glaskrossning och anlagda bränder. Klotter och andra former av skadegörelse har inte ökat över tid. Här ligger kostnaderna i stadsdelen på en konstant låg nivå sedan mitten av 1990-talet.

Krossade fönsterrutor utgör ungefär hälften av kostnaderna för skadegörelsen i Malmöskolorna. Sedan 1998 utmärker sig Rosengård och Fosie stadsdelar med höga kostnader, men under 2002 och 2003 tredubblas glaskrossningen på Rosengårdsskolorna i jämförelse med tidigare år (se diagram).

---

⁴ Se även bilaga 1 – 3.

⁵ Kostnaderna som redovisas avseende skolorna utgör förstörelse som sker under kvälls- och nattetid. För vandalisering under skoltid finns ingen samlad statistik över grundskolorna i Malmö.

Diagram: Tabellen visar kostnaden (kr) för krossade fönsterrutor på stadsdelarnas grundskolor.

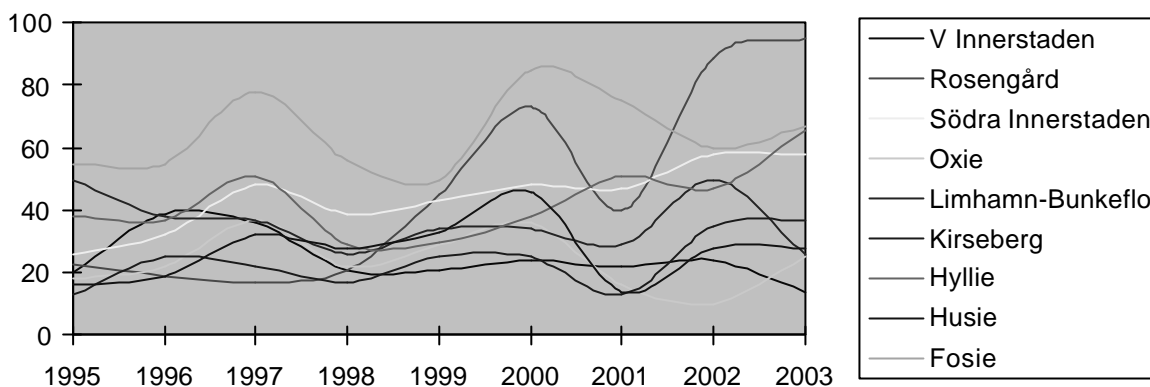
Källa: Stadsfastigheter, Malmö stad

Mellan 1995 och 1998 förekom inga anlagda bränder under kvälls- och nattetid på Rosengårdsskolorna. Efter år 2000 har däremot skolorna i Rosengård utmärkt sig som de mest drabbade i Malmö. Under 2001 och 2002 kostade skolbränderna i området 500 000 kronor per år, vilket är dubbelt så mycket som i Hyllie och i Fosie - de två stadsdelarna som hade de näst högsta kostnaderna för anlagda bränder⁶.

Även utanför skolan har brand- och skadegörelsefrekvensen ökat. 2003 bekämpade Malmö brandkår nästan fem gånger fler utomhusbränder i stadsdelen än vad som var fallet under 1998. I nästan samtliga fall beräknas bränderna ha varit anlagda. Under 2002 och 2003 drabbas Rosengård av flest antal anlagda utomhusbränder bland Malmös stadsdelar⁷. Fram till 1998 tillhörde Rosengård de stadsdelar i Malmö som hade minst antal utomhusbränder. Efter 2001 ökar utomhusbränderna i Rosengård markant, medan de i resten av Malmö ligger på en förhållandevis stabil nivå (se diagram nedan).

⁶ Se även diagram 1:4 i bilaga 1.

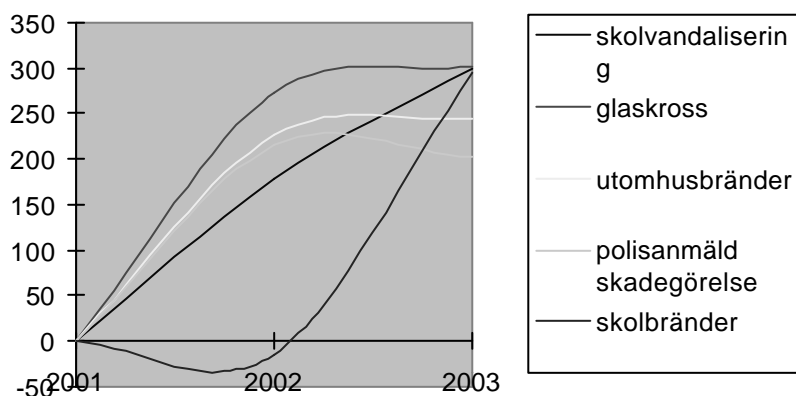
⁷ Stadsdel Centrum har plockats bort ur den redovisade statistiken, då denna stadsdel inte är jämförbar med övriga stadsdelar i Malmö. Normalt inträffar här runt 60 – 80 utomhusbränder årligen, vilket är en genomgående högre siffra än i de övriga stadsdelarna. Enligt Malmö brandkår beror detta på att betydligt fler människor rör sig och arbetar i de centrala delarna av staden, vilket skapar fler olycks- och brandtillbud. Värt att notera är att det under 2003 inträffade 101 utomhusbränder i Centrum, medan det i Rosengård samma år inträffade ungefär lika många, 95 stycken.

Diagram: Antalet utomhusbränder har mer än fördubblats under de två senaste åren på Rosengård, som därmed toppar stadsdelsstatistiken. I Fosie, där antalet utomhusbränder tidigare har legat på en konstant hög nivå har bränderna avtagit.

Källa: Malmö brandkår

Också i polisens statistik över skadegörelse mot stat, kommun och landsting har anmälningarna i Rosengård fyrdubblats mellan år 2000 och 2003. Anmälningar om skadegörelse som drabbar andra än stat och kommun, har fördubblats under samma period. För samtliga redovisade kategorier utmärker sig alltså utvecklingen under åren 2002 och 2003 i Rosengård. Den totala kostnaden för skolvandalisering, glaskrossning och anlagda skolbränder ökar med liknande frekvenser som antalet anlagda utomhusbränder och polisanmälda skadegörelsebrott mot stat, kommun och landsting (se diagrammet nedan).

Diagram: Linjerna visar respektive angivna kategoris procentuella förändring utifrån år 2001. Utvecklingen avser Rosengårds stadsdel

Materialets tillförlitlighet

Varje tillfälle av skadegörelse mot kommunala skolbyggnader redovisas av Malmö stads fastighetsbolag, Stadsfastigheter. I statistiken uppges kostnaderna för skadan samt vilken specifik skada som avses. Tillförlitligheten över skolvandaliseringen kan därför, enligt min mening, bedömas som mycket god.

Malmö brandkår för årlig statistik över antalet bränder i staden. Enligt brandkåren utgörs utomhusbränderna så gott som uteslutande av så kallade ”okynnesbränder”, d v s anlagda bränder på offentliga platser. Tillförlitligheten i utvecklingen av dessa bränder bedömer jag också som mycket god, eftersom även brandkåren redovisar bränder för varje enskilt skadetillfälle.

Av polisens anmälningsstatistik är det omöjligt att utläsa vad för slags skadegörelse som ligger bakom respektive anmälan, utom i de fall då anmälningarna gäller klotter. Vad som framgår är däremot om skadan har riktats mot stat, kommun och landsting eller mot övriga personer eller institutioner i samhället.

Anmälningarna om skadegörelse mot stat, kommun och landsting har fyradubblats under de tre senaste åren - i Malmö liksom i Rosengård. Ökningen är jämt fördelad över samtliga delar av staden. I det här fallet utmärker sig därför inte Rosengård från övriga stadsdelar. De övriga anmälningar som kommit polisen tillhanda gällande skadegörelse mellan åren 2000 och 2003, har nästan fördubblats i Rosengård medan de ligger på en konstant nivå i övriga delar av Malmö.

Utifrån osäkerheten i ovanstående är det naturligtvis svårt att dra slutsatser kring polisstatistiken. Att allmänhetens anmälningar av skadegörelsebrott i Rosengård inte utmärker sig lika starkt som de övriga undersökta kategorierna, kan förklaras med den låga anmälningsbenägenheten bland invånarna i området⁸. Eftersom polisens statistik i sin utveckling stämmer väl överens med de övriga redovisade kategorierna, är det rimligt att anta

---

⁸ Genom trygghetsmätningar bland allmänheten har polismyndigheten i Skåne kommit fram till att benägenheten att anmäla skadegörelsebrott är låg. I undersökningens konstateras även att benägenheten är än lägre bland Rosengårdsbor, än bland övriga invånare i Malmö. Hur anmälningsbenägenheten ser ut för skadegörelsen mot stat, kommun och landsting har polisen däremot inga uppgifter om. Se även appendix.

att den – trots sina begränsningar i tolkningsmöjligheterna – bidrar till att bekräfta vandaliseringstendensen i Rosengård.

Vandaliseringens uttrycksformer

Som framgår i redogörelsen över vandaliseringen i skolorna, är det kostnaderna för glaskrossning och anlagda bränder som ökar. För klotter och övrig skadegörelse ligger kostnaderna på en konstant låg nivå under de år som har granskats⁹. Även i polisens anmälningsstatistik över klotter, ligger Rosengård på en låg nivå i jämförelse med flera andra stadsdelar.

Kostnaden för krossade fönsterrutor under 2003 på skolorna i Rosengård är tio gånger högre än i den stadsdel som under året har de tredje högsta kostnaderna, stadsdel Centrum. Skillnaderna mellan kostnaderna för Rosengård och Malmös övriga stadsdelar är alltså slående. Av rapporteringen i media, där glaskrossning mot skolorna i Rosengård rapporteras i notisform med jämn ström, drar jag slutsatsen att krossandet utförs med en jämt utspridd frekvens och att statistiken således inte speglar enstaka vansinnesdåd med hundratals krossade rutor. Att de höga kostnaderna för glaskrossning på Rosengårdsskolorna speglar en tydlig trend, bedömer jag därför som trovärdigt.

Oftast krossas rutorna genom att stenar – gärna gatstenar – kastas in genom fönstren. Detta framgår också i de notiser som publicerats i Sydsvenska dagbladet. Även om medierapporteringen inte kan anses utgöra en strikt vetenskaplig empiri, ger det ytterligare stöd åt iakttagelserna att mycket av den tilltagande vandaliseringen sker genom stenkastning. Som framkom i utdraget av de publicerade artiklarna, illustreras ett fenomen där stenkastning även riktas mot uniformerade yrkesgruppers fordon i området. Enligt medierapporteringen att döma startar fenomenet under våren 2002. Enligt statistiken har även antalet anlagda bränder i stadsdelen, liksom bränderna i stadsdelens skolor, ökar markant under de två senaste åren. Således drar jag slutsatsen att det under åren 2002 och 2003, förutom en tydlig brandtrend, även förekommer en tydlig stenkastartrend i Rosengård. Dessa former av vandalisering ligger således till grund för studiens fortsatta undersökning och fokus.

---

⁹ Med övrig skadegörelse avses vattenläckage, klotter, inbrott mm under åren 1995 - 2003

Rosengårds demografi

Med en befolkningsstruktur där 83 procent av stadsdelens invånare har utländsk bakgrund¹⁰, är Rosengård den mest etniskt segregerade stadsdelen i Malmö¹¹. I områdesstatistik över Malmö går det fram till och med 1999 att utläsa hur stor procentandel av de olika stadsdelarnas invånare som uppstår försörjningsstöd (socialbidrag). I Rosengård är 54 procent av befolkningen under 1999 beroende av försörjningsstöd, i jämförelse med 18 procent av Malmös övriga befolkning. I området är barntätheten också hög. 20 procent av stadsdelens invånare utgörs i dag av barn och ungdomar mellan 6 och 15 års ålder. Siffran kan jämföras med det övriga Malmö, där samma åldersgrupp procentuellt sett endast utgör en häften så stor del av befolkningen.

Under 1998 och 1999 inträffar ett antal statistiska förändringar i Rosengårds demografi, som kan vara av intresse för studien. Den procentuella andelen invånare med utländsk bakgrund ökar mellan dessa båda år mer än tidigare i den nästan tioåriga statistik som jag har tagit del av. Det sker också här en påtaglig inflyttning av människor från muslimska länder.

Framförallt utmärker sig två nationaliteter i inflyttningsstatistiken, Irakier och Libaneser. Samtidigt, mellan 1998 och 1999, sker ett stort hopp nedåt i statistiken över antalet grundskoleelever i stadsdelen som går ut grundskolan med godkända betyg. 1998 klarade 82 procent av Rosengårdseleverna att uppnå behörighet till gymnasieskolan, medan endast 56 procent gjorde detsamma ett år senare. Efter 1999 har procentandelen elever som uppnår behörighet till gymnasieskolan legat kvar på en låg nivå bland Rosengårds grundskoleelever, alltså runt 50 procent. På Rosengårdsskolan uppnådde endast 35 procent av eleverna behörighet till gymnasieskolan under 2002. En siffra som kan sättas i samband med skolans upptagningsområde, där invånarantalet till 98 procent utgörs av människor med utländsk bakgrund.

Ytterligare en intressant iakttagelse, går att utläsa ur statistik som hämtats in från skol- och fritidsverksamheten i Rosengårds stadsdelsförvaltning. 4,5 procent av stadsdelens elever gick i någon form av friskola år 2000. Tre år senare har siffran nästan fördubblats, då nästan var tionde grundskoleelev i Rosengård går i friskola. Många av friskolorna i området har muslimsk inriktning.

---

¹⁰ Med utländsk bakgrund menas personer som är födda i utlandet eller har föräldrar som är utlandsfödda.

¹¹ Enligt Malmö stads områdesfakta 2003.

3. Stadsdelen Rosengård

För att spegla Rosengård som stadsdel, har jag valt att granska fyra avhandlingar som alla undersöker sociala och kulturella processer i området. I detta kapitel genomförs en kvalitativ innehållsanalys av de fyra avhandlingarna, med syftet att ringa in och analysera pågående och historiska processer som kan bidra till förståelsen av mitt undersökningsområde: den ökade vandaliseringen. Trots att endast en av avhandlingarna har fokus på ungdomsgrupper, bidrar avhandlingarna till att ge en samlad bild av stadsdelens sociala struktur, vilket enligt min mening utgör en viktig infallsvinkel för undersökningen av fenomenet.

Två av avhandlingarna har kommit ut under det senaste året och berör båda mångfalds och marginaliseringsfrågor. Den första, *The Imagined versus the Real Other*, är en socialantropologisk studie där Aje Carlbom (2003) undersöker den rådande multikulturella ideologin i Sverige och dess konsekvenser för de sociala processer som pågår i Rosengård. I Agneta Hedbloms (2004) *Aktiveringspolitikens Janusansikte*, analyseras aktiveringspolitikens målsättning samt hur den implementeras i fyra olika stadsdelar i Malmö.

Dessa båda avhandlingar kan sägas granska integrations- och mångfaldsfrågan ur två motsatta perspektiv. Medan Carlbom sätter fokus på hur muslimer hanteras i samhällsdebatten, granskar Hedblom hur samhällets organisationer behandlar denna grupp i den vardagliga praktiken. Carlbom undersöker det mångkulturella utifrån den rådande politiska diskursen i Sverige, den främlingsfientliga diskursen samt ur ett muslimskt perspektiv i Rosengård. Hedblom granskar stadsdelsförvaltningens inställning till och hantering av klienter i arbetet med att integrera marginaliserade grupper i arbetslivet.

De två övriga avhandlingarna publicerades båda under 1994. *Rosengård och den svarta poesin* (1994) är en etnologisk analys av stadsdelen, där Per-Markku Ristilammi intresserar sig för de processer som har bidragit till utpekandet och stigmatiseringen av Rosengård. I avhandlingen visar Ristilammi hur detta medverkar till skapandet och återskapandet av stadsdelens ”annorlundahet” i människors medvetande. Avsikten är att visa att bilderna av Rosengård är ett resultat av processer som speglar djupgående samhällskonflikter med

räckvidd långt utanför stadsdelen. I Margaretha Rolfsons (1994) *Unga pådrift* avhandlas normbildningar bland unga i Rosengård ur ett rättssociologiskt perspektiv.

Två av författarna till de granskade avhandlingarna har själva varit bosatta i stadsdelen; Ristilammi under sin uppväxt och Carlbom under tiden som arbetet med avhandlingen genomfördes. Rolfsons avhandling behandlas endast översiktligt, då den inte bidrar till en specifik förståelse av Rosengårds sociala struktur.

Historiska och ekonomiska perspektiv

Rosengård som gränsson

Ristilammis (1994) analys av Rosengård rör sig kring det moderna samhället som det har formats och tagit sig uttryck i Malmö från mitten av 1960- till mitten av 1990-talet.

Rosengård ses här som en arena för kampen om värdena i det svenska samhället.

Ristilammis intresse för just Rosengård, och den bild som har skapats av stadsdelen, grundar sig i hans egen uppväxt i området och det faktum att han inte känner igen de bilder som förmedlas av stadsdelen. Han förklarar motsägelserna utifrån tanken att Rosengård är ett gränsland, en zon, där det moderna samhället skapas på ett konkret såväl som på ett symboliskt plan. Denna gränsson innebär, enligt Ristilammi, både osäkerhet i invånarnas levnadsvillkor samtidigt som den kan bidra till att skapa kreativitet. Att leva i marginalen ger möjlighet att hålla fast vid ett sätt att leva som hade varit omöjligt ”inne” i samhället. Levnadssättet kan samtidigt förändras i lugn och ro utan konfrontationer med det övriga samhället som ter sig mer låst i gamla livsformer.

Ristilammi sätter in Rosengård i ett längre politiskt och tidsmässigt perspektiv i det att han definierar funktionalismen och byggandet av folkhemmet som en symbol för moderniteten. Med grundtanken att den demokratiska människan skulle växa fram ur 1950-talets bostadspolitik formas det nya svenska samhället i materiella termer.

Enligt Ristilammi är identiteten nära länkad med moderniteten. Den fristående individen med egna fri- och rättigheter beskrivs som nödvändig för modernitetens framväxt. I modernitetens återkommande representationskris sätts människors identitet på spel. Samtidigt menar Ristilammi att identitetens instabilitet ger möjlighet till förändring.

1965 fattade riksdagens beslut om att ta det slutgiltiga steget i framväxten av moderniteten: byggandet av miljonprogrammets bostadsområden i storstädernas ytterområden. 36 procent av de 16 000 personer som mellan 1969 och 1970 flyttade in i Rosengård kom från Malmös innerstad. Illusionen om Rosengård utgjordes då, enligt Ristilammi, av bilden om drömvärlden, vars invånare skulle bli de fullvärdiga medlemmarna av det moderna samhället. Men redan i mitten på 1970-talet flyttade de som hade möjligheter vidare till någon av de pastorala villaförorter som växte fram i Malmös kranskommuner. Enligt Ristilammi kan företeelsen förklaras med att Rosengårdsborna inte hade räknat med modernitetens destruktiva del, där stigmatiseringen av området blev en del av invånarnas identitet.

Ristilammi sätter även in stadsdelen i en politisk analys för att förklara varför Rosengård som stadsdel blir stridbar när den etableras som problemområde. Som bakgrund till den politiska stridbarheten pekar Ristilammi på den allmänna radikaliserings i samhället i kombination med 1970-talets industriella kris, vilket för Malmös del ledde till högre arbetslöshet och en tilltagande boendesegregering. Här hamnar den socialdemokratiska visionen om folkhemmet i konflikt med mer radikalt socialistiska synsätt.

I perspektivet av att Rosengård är en gränzon vars inbyggda instabilitet tvingar fram improvisation och nytänkande, kan den politiska striden belysas. Under 1970-talet växte de så kallade Sofiorna fram i området. Grundtanken med Sofiorna var att skapa gemenskap i bostadsområdet med hjälp av hemvister, lägenheter som var öppna för alla som ville träffas och utöva olika slags aktiviteter. Den samhörighet som strukturrationaliseringen hade brutit ner var alltså tänkt att återskapas här. Med bidragsstöd från socialförvaltning, fritidsförvaltning och det kommunala bostadsföretaget MKB startades projektet 1974.

1977 ströps bidragen genom beslut i kommunfullmäktige. Ristilammi ser kommunfullmäktiges agerande som ett uttryck för en ideologisk strid, där Sofiorna hade vuxit sig för stark som fristående, radikal organisation och därmed utgjorde ett hot mot den socialdemokratiska folkhemstanken. En liknande berättelse presenteras om nedläggningen av högstadiet på Värner Rydén skolan i början av 1980-talet. Sedan starten arbetade skolan med alternativa former av pedagogik, vilket enligt Ristilammi utgjorde ett liknande hot mot den etablerade politiska makten. Berättelserna illustrerar hur kampen om att definiera Rosengård, medför att den lokala makten klipps av när den hotar de etablerade normerna.

I Rosengårds fortsatta historia, menar Ristilammi att det förflutna och dess definitioner ständigt finns med i skapandet av de nya bilder som växer fram. De nya bilderna måste därför alltid förhålla sig till de gamla. Den process inom vilken skapandet tar sin form, återskapar diskursen som i sin tur närs av definitionsprocessen. Enligt Ristilammi förstärker denna process Rosengårds ”annorlundahet” i förhållande till det övriga Malmö. Ristilammis slutsats är att det postindustriella samhället inte artikuleras genom ett politiskt centrum, utan snarare i dess periferi – där gränserna är extremt tydliga. Rosengård kan därför betraktas som en känslig seismograf för samhällliga strömningar i det moderna Sverige.

Globalisering och pågående enklavisering

Carlbom (2003) tycker sig i sin undersökning finna belägg för en pågående enklavisering¹² av Rosengård, där olika muslimska minoriteter håller på att skapa ett självförsörjande samhälle. Enligt Carlbom har Rosengård under det senaste decenniet genomgått en kvantitativ såväl som kvalitativ islamisering, vilket innebär att antalet muslimer i området har vuxit och att alltfler bland invånarna hänger sig öppet åt islam som en total ideologi¹³.

För att förstå den sociala process som enklaviseringen är en del av, sätter Carlbom in Malmö i ett ekonomiskt och historiskt perspektiv. Han menar att två parallella processer har skapat förutsättningar för den pågående processen i Rosengård: avindustrialiseringen och globaliseringen. Den gamla industristaden Malmö omvandlades under 1970-talets industriella kris. Avindustrialiseringen förändrade stadens behov av arbetskraft, liksom möjligheten för nyanlända immigranter att integreras i samhället. Carlbom menar att tidigare invandrargrupper integrerades naturligt, då de sögs upp som arbetskraft inom industrin. I dagens Malmö finns inget behov av utbildad arbetskraft och flera immigranter är därför hänvisade till att köra taxi, starta egna livsmedelsbutiker eller söka försörjningsstöd. Carlbom

---

¹² Som enklaver betraktas vanligtvis separat fungerande samhällen som består av en enda etnisk grupp. På Rosengård identifierar Carlbom den pågående enklaviseringen som en multietnisk sådan, där församlingen kring moskén fungerar som en integrerande institution för muslimer från flera olika länder. Begreppet enklavisering avser i Carlboms analys minoritetsbefolkningar som, förutom ett segregerat boende, skapar separata institutioner som gör dem än mer oberoende av det omgivande samhället.

¹³ Att betrakta islam som en total ideologi innebär att religionen inte bara ses som en fråga för det privata livet, utan även genomsyrar förhållningssättet till samhällslivet i övrigt. Detta berör individens förhållningssätt i allt från politiska och ekonomiska ställningstaganden till synen på familjeliv och utbildning, vilket enligt Carlbom också får konsekvenser för möjligheten och viljan att delta i det omgivande samhällets offentliga liv och värderingar.

poängterar att antalet muslimer i staden under de senaste tio åren också har ökat på grund av den omfattande globala migrationen. I dag finns därför en annan förutsättning för muslimer i Malmö att skapa kontakter och sociala nätverk med varandra. Enligt Carlbom bidrar dessa parallella strukturer till en etniskt uppdelad institutionalisering av stadens utrymme, som i sin tur när den pågående enklaveringen.

Enligt Carlbom förnekas enklaviseringsprocessen i den multikulturella debatt som förs i Sverige. En av de starkast bidragande orsakerna till detta är, enligt Carlbom, rädslan för att en dylik diskussion skulle understödja främlingsfientliga strömningar. Carlbom menar att tystnaden är farlig eftersom den döljer en social process som fortgår i det tysta, trots att enklaveringen för med sig betydande konsekvenser för såväl samhällsutvecklingen som för demokratin.

Aktiveringspolitik som modernt välfärdsarrangemang

Den svenska aktiveringspolitiken har framförallt etablerats i storstadsregionerna med det övergripande målet att bryta social, ekonomisk och etnisk segregation bland marginaliserade grupper. Hedblom (2004) ser aktiveringspolitiken som en viktig form av välfärdsarrangemang som har vuxit fram på grund av nationalstatens förändring, med ökad migration och förändrade globala ekonomiska förhållanden.

Hedblom poängterar att den svenska arbetsmarknaden i dag är starkt segregerad och hänvisar till Tapio Salonens forskningsrapport från 1997, där drygt 14 procent av den svenska arbetskraften beräknades stå utanför den reguljära arbetsmarknaden. Trots vändande prognoser i början på 2000-talet, påpekar Hedblom att sysselsättningsgraden för invandrare i alla åldrar har fortsatt att sjunka. Framförallt har långtidsarbetslösheten bland andra generationens invandrare stigit kraftigt, vilket bidrar till en ytterligare marginalisering för invånare i invandrartäta områden som Rosengård.

Stadsdelens diskurser

Rosengård som stigmatiserat misslyckande

Carlboms, Hedbloms och Ristilammis avhandlingar bygger samtliga på diskursanalyser i de respektive studierna av företeelser i Rosengård. En diskurs kan betraktas som ett bestämt sätt

att tala om, tolka och förstå världen – eller ett utsnitt av den. I en diskursanalys används diskursen som ett analytiskt verktyg som läggs över verkligheten i syfte att skapa en ram för undersökningen (Winther Jørgensen & Phillis, 2000).

Ristilammi (1994) presenterar en analys av den diskursiva bilden av Rosengård, där han koncentrerar sig på hur stadsdelen framställs i pressklipp, forskningsrapporter och skönlitteratur. Ristilammi menar att det är avskiljandet och utpekandet av Rosengård som är det intressanta i denna process, där stadsdelen under 1970-talet omdefinieras från framtidsutopi till ett stigmatiserat misslyckande.

För att förstå de polariserade bilderna som växer fram, analyserar Ristilammi Rosengårds skapelseprocess som en historia av intressekonflikter. För att göra något åt området problem krävs ekonomiska resurser. I såväl forskningsrapporter som de massmediala bilderna lyfts därför det negativa kring Rosengård fram. Härigenom kan politiska beslut om ökade resurser motiveras. Detta leder i sin förlängning till att Rosengårds problem blir ideologiska och att stadsdelen används i en politisk strid – en strid som i sin natur är ytterligare polariserande.

I analysen av den diskurs som vuxit fram inom medierna, poängterar Ristilammi att än viktigare än den politiska polariseringen är pressens sätt att presentera händelser genom individualisering och dramatisering. Greppen används för att fånga läsarnas intresse. Det särskilda och enskilda lyfts fram, vilket polariserar bilden av såväl Rosengård som dess invånare.

Ristilammis resonemang bygger på att människan i sitt identitetsskapande inte endast använder sig av andra människor i omgivningen för att identifiera sig själv; Hon använder sig även av de omgivande tingena och miljöerna i ett liknande syfte. När majoriteten värderar den omgivande miljön som negativ, får detta negativa konsekvenser för invånarnas självsyn. Boendemiljön förvandlas då till ett stigma, ett enskilt kännetecken som stämplar individen som person. Diskursen som skapar och återskapar bilden av Rosengård, är därför enligt Ristilammi ständigt reducerande till sin natur.

Den mångkulturella diskursen

I Carlboms (2003) avhandling går huvudtesen ut på att den mångkulturella debatten i Sverige styrs av en diskurs, där kulturella skillnader ska betraktas som berikande för samhället.

Genom att granska massmediala uttalanden, politiska målsättningar och samtida forskning analyserar Carlbom den rådande mångkulturella diskursen. Han finner att begreppet mångkulturell kan definieras som ett sammanhängande politiskt och ideologiskt trossystem, där osynligt existerande riktlinjer styr vad som får och inte får sägas i den offentliga debatten. Carlbom hänvisar till Foucault, som i sina resonemang kring begreppet diskurs poängterar att alla diskurser innehåller tabun. Vad som enligt Carlbom är förlagt med tabu i den mångkulturella svenska diskursen, är frågor som berör negativa konsekvenser av det mångkulturella samhället.

Carlbom menar att det rådande förhållningssättet utgör ett intellektuellt hinder för att förstå det samtida samhället och de sociala processer som skapar det. I förlängningen befarar Carlbom att marginaliseringen för invandrargrupper härigenom riskerar att ökas ytterligare.

Stereotypa föreställningar om "den andre"

Agneta Hedblom (2004) undersöker i sin doktorsavhandling hur relationen mellan den enskilde medborgaren och den kommunala organisationen påverkar den hjälpsökandes möjligheter att integreras i arbetsmarknaden och därmed förstärka sina sociala rättigheter. I och med aktiveringspolitikens införande har kommunernas möjlighet att ställa krav på klienterna ökat. Klienterna måste stå till arbetsmarknadens förfogande och acceptera anvisningar om arbete eller utbildning. Om kraven inte möts, kan de sociala myndigheterna dra in klienternas rätt till försörjningsstöd. Hedblom menar att den lokala utformningen av aktiveringspolitiken därför har en stor betydelse för om denna ska bidra till en integration i arbetsmarknaden eller snarare ta formen av en kontrollprocess där den enskildes sociala rättigheter beskärs.

I Hedbloms avhandling granskas fyra socialt utsatta stadsdelar i Malmö samt hur aktiveringspolitikens målsättning implementeras i dessa. Resultatet visar att stadsdelarnas respektive sätt att klassificera människor i handläggningsprocessen får konsekvenser för den hjälp som den enskilde erbjuds.

Till skillnad från flera av de andra stadsdelarna finner Hedblom att en diskursiv kontext med stereotypa föreställningar om ”den andre” är avgörande för tjänstemännens hantering av klienterna i Rosengård. I intervjuer med handläggare på Rosengårds stadsdelsförvaltning pekar Hedblom ut flera exempel där dessa ger uttryck för ett stigmatiserande förhållningssätt gentemot invånarna – både vad det gäller synen på kön och etnicitet. Verksamheten i Rosengård domineras därför av att den svenska kulturen ställs mot - framför allt - den muslimska, med såväl romantiserade som värderande förställningar som grund.

Normbrytande ungdom

Rättssociologen Margaretha Rolfson (1994) ställer i avhandlingen *Unga på drift* sig frågan ”Varför fungerar inte normer bland unga på Rosengård”. I vad Rolfson grundar påståendet att normer bland unga i Rosengård inte fungerar, framgår inte av avhandlingen. Empirin bygger på enkätundersökningar bland högstadielärover i stadsdelen samt en fältstudie som Rolfson har lagt ut på ”entreprenad” och således inte genomfört själv.

Rolfson konstaterar att hennes undersökningsresultat visar att många unga i området har begått brott, trots att de har goda relationer till sina föräldrar, till skolan och också vet vilka normer som gäller i samhället. Rolfson tolkar resultatet som ett bevis på att socioekonomiska betingelser i närmiljön driver unga mot normbrott, i enlighet med social desorganisationsteori. Rolfson slår även fast att Matza och Sykes neutraliseringsteori bäst kan förklara tendensen till normbrott bland unga i Rosengård.

Resultaten jämförs inte med resultat från liknande undersökningar. Om normbrytandet bland de undersökta ungdomarna i Rosengård under 1994, påtagligt skiljer sig från andra ungdomsgrupper är därför inget som fastställs eller ens diskuteras i avhandlingen. Rolfsons undersökning tillför inte, enligt min mening, något ytterligare till den sociala teoribildning om ungdom och ungdomsbrottslighet, som presenteras i kommande kapitel. Den tillför inte heller någon kunskap om stadsdelen Rosengård, som är användbar i detta kapitel.

Etniska olikheter och integration

Islamska institutioner

Carlbom (2003) förstår den muslimska enklaven som en social sköld för individer som upplever det svenska samhället som hotande. Enligt Carlboms empiri finns en stark rädsla hos många muslimer i Rosengård att förlora sina barn in i detta skrämmande samhälle. Ökningen av antalet privata muslimska skolor som under senare år har ägt rum i Rosengård, ser Carlbom som ett tydligt exempel på denna tes.

De islamska institutioner som har etablerats i Rosengård, fungerar enligt Carlbom dels som en attraktion som lockar ytterligare muslimer till området, dels som en begränsning genom att de håller kvar medlemmarna inom den egna gruppen. Institutionaliseringsen inom islam fungerar därför mer som en integration mellan olika etniska muslimska grupper än som ett integrationsinstrument gentemot det svenska samhället.

Carlbom menar att de institutioner som bildas av muslimer i Sverige, ofta har fundamentalistiska inslag och därför inte avspeglar muslimer i allmänhet. Ett uttalat syfte bland många av de mer fundamentalt inriktade föreningarna, är enligt Carlbom att bedriva dawa – missionsarbete för att värva ytterligare människor till den islamska tron.

De egna institutionerna, i form av moskéer, skolor och andra organ, medför också att minoritetsgruppen i större grad gör sig oberoende av andra samhällsinstitutioner och skärmar av sig ytterligare från det omgivande samhället. Carlbom går så långt i sitt resonemang att han menar att muslimer i Rosengård i dag endast behöver det svenska samhällets institutioner för att ta del av två offentliga tjänster: avancerad sjukvård och utbetalning av försörjningsstöd. Han påpekar även att syftet med vissa av de islamska institutionerna är att undvika en försvenskning bland medlemmarna.

Integration genom särskiljande

I analysen av synen på islam i Sverige definierar Carlbom (2003) tre olika huvudaktörer: nationalisterna, pluralisterna och islamisterna. Nationalisterna representeras av främlingsfientliga grupperingar, medan pluralisterna samlar de mångkulturella förespråkarna som intar en ”politisk korrekt” hållning enligt den rådande ideologiska diskursen. De islamister som tar

plats i den offentliga debatten, representeras enligt Carlbom främst av muslimer som ser islam som en total ideologi.

Alla aktörer är, enligt Carlbom, överens om att den muslimska kulturen skiljer sig från den rådande i Sverige. Till skillnad från nationalisterna, som anser att islam utgör ett hot och därför bör utplånas, menar pluralister och islamister att den muslimska kulturen bör ges ett större utrymme i samhället. Islamisternas argument grundar sig, enligt Carlbom, i krav på att få utöva sin religionsfrihet även i det offentliga livet och legitimeras genom hänvisningar till mänskliga rättigheter. Pluralisterna menar i sin tur att ett uppmuntrande av muslimska särskildheter i samhället förstärker möjligheten för dessa minoritetsgrupper att i ett senare skede integreras in i den svenska kulturen. Carlbom poängterar att samtliga aktörer i mångfaldsfrågan således fokuserar på olikheter snarare än likheter i sin syn på etnicitet, vilket får till följd att den multikulturella ideologin i Sverige i grund och botten bygger på en och samma diskurs.

Carlbom refererar till en studie av Jan Samuelsson, som uppger att undersökningar bland muslimer i Sverige och Danmark visar att 80 procent inte betraktar sin religion som en total ideologi. Dessa anser sig således inte vara i behov av att utöva sin religion även i det offentliga livet. Carlbom menar att pluralister genom att acceptera definitionen av islam som en total ideologi, indirekt understödjer muslimska subgrupperingar av fundamentalistisk karaktär. Han menar även att denna definition bidrar till odlandet av stereotypa bilder av muslimer, vilket i förlängningen ger vatten på kvarnen åt främlingsfientliga agitatorer. Enligt Carlbom väcker den vedertagna diskursen i mångkulturella frågor, det vill säga överenskommelsen om att kulturella olikheter är berikande för samhället, därför demokratiskt grundläggande frågeställningar.

I en diskursanalys av den inhemska vetenskapliga forskningen kring mångkulturella frågor, visar Carlbom att fundamentala strömningarna inom islam systematiskt undviks i granskningarna. Carlbom tolkar frånvaron av ett kritiskt förhållningssätt som en naturlig förlängning av den pluralistiska inställningen. Han menar att forskarna genom att förneka aspekter av islam som inte passar in i den angivna politiskt korrekta diskursen, deltar i det politiska mångfaldsarbetet. Carlbom finner detta anmärkningsvärt, eftersom vetenskap traditionellt ska stå fri från den politiska dagordningen för att kritiskt kunna granska tendenser i samtiden.

Även Hedblom (2004) finner i sin undersökning en betoning på skillnader, snarare än likheter, i mötet med det mångkulturella. Hon konstaterar att både kön och etnicitet inom verksamheterna i Rosengård snarare betraktas som något essentiellt än något som är föränderligt, vilket i sin tur för med sig att klienterna inte får den hjälp de behöver för att kunna ta sig in i det svenska arbetslivet.

Tvång och kravlöshet i mångfaldsfrågan

Bland Hedbloms (2004) sammanlagt tio intervjuade kvinnor i Rosengård, var nio utan sysselsättning. Dessa hade heller inga krav på sig att stå till arbetsmarknadens förfogande, trots att de alla befunnit sig i Sverige i mer än tio år. Ett intervjuцитat från en av stadsdelens handläggare kan illustrera stadsdelsförvaltningens inställning till muslimska kvinnor:

Det är väldigt speciellt här på Rosengård, jag reagerar på det. Vi hade till och med ett möte där vår chef sa att vi i första hand skulle koncentrera oss på männen. På något sätt har vi anpassat oss efter det istället för... För dem är det ofta självklart att det är männen som ska ha sysselsättning. Eller att han är familjeförsörjare. Men vi ställer naturligtvis krav på lika ofta på kvinnan som på mannen. Men de kraven kanske ser lite annorlunda ut.

(Hedblom, 2004, s 127)

Hedblom menar att denna form av kategorisering har betydelse för att de muslimska kvinnorna i undersökningen gavs en otillräcklig tillgång av de resurser som aktiveringspolitiken kan bidra med.

Bland de intervjuade männen från Rosengård uppgav flera att de snarare kände sig starkt kontrollerade av systemet. Enligt undersökningen visade sig männen – tvärt emot kvinnorna - omfattas av ett accentuerat aktivitetskrav med en starkt inbyggd kontroll från myndigheternas sida. Av ovanstående drar Hedblom slutsatsen att aktiveringspolitiken i Rosengård, på grund av organisationens sätt att typifiera människor, bidrar till att försvaga den enskildes rättigheter utan att medverka till inklusion i arbetsmarknaden för desamma.

Sammanfattningsvis menar hon att den ”stereotypa” modellen, som hon identifierar i Rosengårds myndighetsutövning, förstärker marginaliseringen av kvinnor och i synnerhet de kvinnor som definieras som ”muslimska”. Såväl aktiveringspolitikens möjligheter att bidra till

medborgarens inklusion på arbetsmarkanden, som dess förmåga att påverka balansen mellan medborgarnas skyldigheter och rättigheter, skiftade i Hedbloms undersökning betydligt med de lokala variationerna. I jämförelse med de övriga undersökta stadsdelarna, utmärkte sig Rosengård här på ett stereotyp och negativt sätt.

Hinder för förståelse av sociala processer i Rosengård

Carlbom (2003) hänvisar till Raymond Brenton som redan 1964 definierade tre olika vägar för immigranter att integreras in i ett nytt samhälle: genom integration in i det mottagande landets kultur, in i andra etniska grupper eller in i den egna minoritetsgruppen.

I sin teoribildning påpekar Brenton att det är mer troligt att grupper med en högre grad av utvecklad institutionell färdighet än mottagarlandets, kommer att integreras in i den egna etniska gruppen. Enligt Brenton bidrar framförallt religiösa aspekter till att skapa en hög institutionell färdighet hos grupper. I analysen poängteras att möjligheter till integration in i det omgivande samhället, kan begränsas av integrering in i egna etniska grupper.

I den mångkulturella diskursen finner Carlbom en tendens bland politiker, journalister, och andra samhällsdebattörer, inklusive den samhällsvetenskapliga forskningen, att uppmuntra etniska och kulturella *olikheter* som ett sätt att nå integration. Carlbom påpekar att pluralisterna genom sitt resonemang bortser från Brentons slutsatser och kritiserar dem för att inte motivera varför de anser att en muslimsk integrering in i egna grupper ska föregå integrationsförsök in i det svenska samhället.

Carlbom hänvisar också till Bassam Tibi (2001) som menar att islamister utnyttjar den liberala hållningen i Västeuropa för att gettoisera muslimska minoriteter och utöva dawa (islamsk mission) mot dessa. Enligt Tibis resonemang utgör den islamska gettoiseringen en fara, framförallt för unga muslimer som är födda och försöker utveckla sin egen identitet i ett västeuropeiskt land.

Det största problemet med den mångkulturella diskursen, som Carlbom identifierar det, är att de samtida sociala processer som pågår och förändrar vårt samhälle inte granskas och därför får föregå i det tysta. Enligt Carlbom är islamiseringen och enklaviseringen i Rosengård ett svar på samhällets marginalisering, som i sin tur har framtvingsats av förändrade globala

ekonomiska transaktioner. Processen påverkar de mest utsatta sociala grupperna bland svenskar, som genom samhällsomvälvningen erbjuds mindre former av sociala insatser och ekonomiskt stöd än vad som tidigare var fallet. Enligt Carlbom bidrar detta till att understödja främlingsfientliga strömningar, vilket i sin tur har fått den intellektuella medelklassen att bli upptagen med hur främlingsfientligheten ska bemötas. Den rådande multikulturella diskursen, borde enligt Carlbom, snarare försöka förstå de underliggande sociala processerna för att på ett adekvat sätt kunna bemöta de problem som samhället står inför.

Konklusion

När Ristilammi skrev sin avhandling 1994, menade han att den svarta poesin var en ständigt pågående process som inte var avslutad. Redan under 1990-talets första år påbörjades nedskärningar i sociala sektorn, vilket minskade samhällets inflytande i området; Välfärdssamhället tog, i Ristilammis analys, sin hand från Rosengård och istället förstärktes polisiära insatser och den samhälleliga kontrollen.

Förutom en ytterligare polarisering i bilden av stadsdelen, anar Ristilammi i sin analys från 1994 ökade motsättningar mellan boende och samhällets företrädare som ett framtida scenario. En bild som bekräftas av såväl Agneta Hedbloms (2004) som Aje Carlboms (2003) nutida studier. Carlbom och Hedblom pekar båda på processer, i vilka marginaliseringen av stadsdelens invånare är tydlig. Carlbom menar att de sociala processer som faktiskt pågår i Rosengård inte uppmärksammas i samhällsdebatten, då de berör frågor som är tabubelagda i den rådande diskursen kring det mångkulturella. Hedbloms undersökning pekar i sin tur på konsekvenserna av dessa tabun, där stereotypa föreställningar råder i myndigheternas hantering av människor.

Både Hedblom och Carlbom finner en tendens bland samtidens mångkulturella aktörer att fokusera på etniska skillnader, snarare än likheter och båda betonar att de ser detta som ett hinder för integration. Ristilammis analys av stadsdelens ”annorlundahet”, kan tolkas som en illustration av detta särskiljande. Ristilammi menar att stigmatiseringen av stadsdelen fyller en funktion, då utpekandet behövs för att definiera det moderna samhället. I den återkommande representationskrisen varigenom samhället definieras, sätts människors identitet på spel. De

bilder som skapas av samhällets gränzoner, som Rosengård, kan därför ses som föreställningar genom vilka samtiden tolkas.

I Ristilammis analys utgör Rosengård en känslig seismograf för samhällsliga strömningar i det moderna Sverige. Det som förekommer i stort här och ter sig som tydliga tendenser, finns således representerat i hela samhället. Resultaten av Carlboms och Hedbloms avhandlingar skulle därför kunna tolkas som indikationer på en nedbrytningsprocess, där de traditionella demokratiska verktygen är på väg att sättas ur spel.

Carlbom menar att demokratin är i fara, då två samhällen – det offentliga Sverige och den multietniska islamska enklaven, växer sida vid sida. Hedblom visar konkreta exempel på hur demokratin sätts ur spel, i det att individernas sociala rättigheter beskärs genom den diskurs med stereotypa inslag som påvisas i hanteringen av de etiska skillnaderna bland klienterna på Rosengård.

I sin socialantropologiska studie av Rosengård visar Carlbom även att de svenskar som bor i området, skapar sin bild av ”invandrare” utifrån sina vardagliga erfarenheter. Carlbom analyserar den lokala diskursen som uppstår bland arbetarklassens svenskar i förhållande till den politiskt korrekta diskurs som formats av en bildad intellektuell övre medelklass. Förutom fokus på kulturella olikheter – snarare än likheter - har de båda diskurserna inte mycket gemensamt, eftersom de grundar sig i helt olika erfarenheter och föreställningar.

Implementeringen av aktiveringspolitiken i Rosengård, kan tolkas som en parallellprocess till det som Carlbom definierar. Den diskurs som anges från politiskt håll, blir svår att förverkliga i vardagskontakterna och en stereotyp kategorisering används som ett sätt att hantera de upplevda skillnaderna. När den verklighet som ska mötas skiljer sig grovt från vad som antas föreligga, arbetas egna, lokala förhållningssätt fram. Förhållningssätt som enligt Hedbloms undersökning, inte stämmer överens med de politiska incitamenten. Hanteringen av klienterna kan också tolkas som ett tecken på att segregationen skapar motsättningar, där målsättningen och viljan för medlemmarna i de olika sammanhangen inte stämmer överens. Trots att ingen av avhandlingarna berör ungdomsgrupper i området, ger de en samlad bild av Rosengård som en starkt segregerad stadsdel på flera plan. En särskilnad som rimligen borde påverka samtliga boende i området, oberoende av ålder och etniskt ursprung.

Både Carlbom och Hedblom sätter i sina analyser av Rosengård in området ett globalt perspektiv, då ett flertal transnationella processer i dag påverkar den etniska mångfald som kännetecknar stadsdelen. Vandalisering ses traditionellt som en ungdomsföreteelse. För att försöka förstå vandaliseringen, görs i kommande kapitel en teoretisk genomgång av teoribildning kring ungdomskultur och social avvikelse. Som en följd av globaliseringen har ett expansivt forskningsfält under senaste decenniet vuxit fram där studier kring kulturella korsbefruktningar står i fokus för samtidsanalysen av ungdomskultur (Sernhede, 2002). Det kommande kapitlets genomgång av traditionell sociologisk teoribildning är av summarisk karaktär och främst menad att fungera som en bakgrund till studiens fortsatta presentation och analys av senmodern teoribildning.

4. Ungdomsforskning och vandalism

Liksom Per-Markku Ristilampi liknar Rosengård vid en samhällslig seismograf, menar samhällsforskaren Ove Sernhede (2002) att ungdomskulturen kan betraktas på ett liknande sätt; Som ett finkänsligt instrument som gör det möjligt att få syn på rörelser under samhällets yta.

I de expressiva ungdomskulturerna synliggörs samhällsliga motsättningar, konflikter och tendenser. Utgångspunkten är att de ungas skapande och mottagande av kultur befinner sig i ett sammansatt och spänningsfullt förhållande till samhällsliga villkor. Forskarens uppgift består i att läsa av utvecklingstendenser i sin samtid genom de kulturella uttryck eller koder ungdomar skapar och använder sig av.

(Sernhede, 2002, s 163)

Sernhede är en av de samtida forskare som i studiet av ungdomskulturer riktar fokus på den osäkrade identiteten i det senmoderna samhället. Forskningsfältet har vuxit fram ur Thomas Ziehes kulturteori, som i sin tur kan betraktas som en vidareutveckling av den symboliska interaktionismen (Berg, 2003).

Rötterna till den sociologiska ungdomsforskningen påträffas däremot i det tidiga 1900-talets USA. På grund av en omfattande migration och tilltagande urbanisering växte de amerikanska städerna vid förra sekelskiftet lavinartat. Omvälvningarna i samhället medförde ökade sociala

problem och som en följd föddes även behovet av åtgärder och social forskning. Den amerikanska sociologin som utvecklades i sekelskiftets USA kom att bli stilbildande inom ungdomsforskningen fram tills 1950-talet, då nya former av ungdomskulturer satte de traditionella teoribildningarna på pottkanten. Plötsligt uppstod fenomen där medelklassungdomar agerade ”avvikare”, och där de traditionella sociala avvikarteorierna inte lyckades förklara beteendet. Som en följd utvecklades under 1960-talet kritiska marxistiska teorier vid universiteten i Europa. Birminghamskolan, vars målsättning var att ställa sig på de utsattas sida och förstå problematiken utifrån aktörernas synvinkel, kom här att forma en av de mer inflytelserika samtidsolkningarna (Ohlsson & Swärd, 1994).

Det var även först på 1960-talet som forskare kom att intressera sig för studier kring vandalism som ett specifikt uttryck i ungdomskulturen. För att sätta in vandaliseringen i ett teoretiskt perspektiv, presenteras i det här kapitlet även en genomgång av de specifika teorier som bildats kring fenomenet.

Ungdomsforskning

Förståelsen av sociala fenomen kan inom hermeneutiken traditionellt angripas från två håll, via ett metodologiskt individualistiskt perspektiv eller från ett metodologiskt kollektivistiskt sådant. Medan individualisterna ser människan som ständig medskapare i och av samhället, hävdar kollektivisterna tvärtom att mänskligt handlande bör härledas ur omgivande sociala strukturer.

På grund av denna tudelning i synen på förhållandet mellan människa och samhälle, kan två olika linjer även urskiljas vad det gäller tolkningar av meningen bakom aktörsfenomen. Enligt det kollektivistiska synsättet går forskarens roll ut på att frigöra sig från aktörernas egna tolkningar för att istället leta egna beviskedjor i tolkningsprocessen. I motsats till kollektivisterna, hävdar individualisterna snarare att aktörernas egna beskrivningar är fundamentala för förståelsen av handlingarna såväl som för den vetenskapliga trovärdigheten i tolkningen av dessa (Gilje & Grimen, 1992).

Amerikansk sociologisk teoribildning

Som en följd av den omvälvande amerikanska samhällsutvecklingen, utvecklades under 1900-talets första årtionden teorier kring social desorganisation av forskare som var knutna till Chicagoskolan. Till en början var det starkt deterministiska teorier som formulerades, där individen gavs ett litet eller inget utrymme i förklaringsmodellerna. Istället betraktades den omgivande samhällsstrukturen som avgörande för enskilda individers beteende.

Forskare som bedrev studier av immigrantgrupper, tolkade sociala problem i storstädernas slumområden som en följd av invandrarfamiljernas oförmåga att anpassa sig till det nya landets kultur och normer. Teoribildningen inom *social desorganisationsteori* betraktade avvikande beteende som en följd av ett sammanbrott av samhällets regler. Detta sätt att åskådliggöra social problematik kom att bli dominant inom de kommande decenniernas sociala forskning i USA (Ohlsson & Swärd, 1994).

Under 1930-talet förkastade Chicagoforskarna Shaw och McKay teorin om att kulturellt och etniskt ursprung orsakade sociala problem. Istället menade de att den var städernas ekologiska strukturering som utgjorde roten till det onda. Genom att undersöka 25 000 ungdomar som dömts för brott mellan åren 1900 – 1930, fann de båda forskarna att Chicago kunde delas upp i så kallade koncentrisk zoner. Dessa zoner, som alla uppvisade en hög frekvens av ungdomskriminalitet, kännetecknades av slumområden med en hög in- och utflyttning. Shaw och McKay tolkade problem med ungdomskriminalitet som en följd av den höga befolkningsgenomströmning, där områdets invånare aldrig hade en chans att integreras i en social gemenskap. Områdena förblev socialt desorganiserade och invånarnas värderingar stod ofta i strid med det övriga samhället (ibid.).

Forskarna konstaterade också att andra överlevnadsstrategier gällde i dessa områden, än i det övriga samhället. Även om målen för individerna var desamma - ekonomisk och personlig vinning - menade forskarna att medlen som användes för att nå målen skilde sig åt i slumkvarteren. Sättet att agera kom därför i konflikt med samhällsnormen och som en följd skapades en grogrund för utvecklingen av normlösa ungdomsgäng (ibid.).

Efterhand som intresset för avvikande beteende och sociala problem ökade, utvecklades två dominerande skolor inom den amerikanska samhällsforskningen: Harvardskolan och Chicagoskolan. Medan sociologin vid Harvard var teoretiskt inriktad med fokus på sociala

strukturer enligt den metodologiska kollektivismen, koncentrerades Chicagoskolans teoribildning på sociala processer i enlighet med metodologisk individualism. I Chicago utvecklades den symboliska interaktionismen, medan det strukturfunktionalistiska perspektivet kom att känneteckna forskningen vid Harvard (ibid.).

Enligt Ohlsson och Swärd (1994) förlorade desorganisationsteorin sitt förklaringsvärde, då den misslyckats med att förklara hur det kommer sig att flera olika kulturer och värderingar kan råda i ett samhälle samtidigt. Under 1950-och 60-talen kom därför *differentiell associationsteori* att dominera förklaringsmodellerna kring ungdomskriminalitet. Denna teori, som utvecklades inom Chicagoskolan, betraktar kriminellt beteende som inlärt och menar att inläringen sker i interaktion med betydelsefulla personer i individens omgivning. Teorin har kritiserats för att den inte lyckas förklara varför inte alla som lever i en kriminell kultur utvecklar ett kriminellt beteende. Spontana och irrationella brott, så som vandalisering, får heller ingen förklaring i denna förståelsemodell.

Föreställningen att brottshandlingar är ett resultat av ”möjligheter” har analyserats av Robert K Merton, en av Talcot Parsons lärjungar vid Harvard. Enligt Merton uppstår anomi när kulturella mål värderas högt i samhället och då individen inte kan nå de förväntade målen med legitima medel. Illegitima medel, i form av kriminalitet, används då som ett sätt att nå de uppsatta målen (Roos, 1986). Under slutet av 1930-talet utvecklas även *värdekonfliktperspektivet* inom den amerikanska samhällsforskningen. I kontrast till tidigare teoribildning, menade värdekonfliktsteoretikerna att det inte fanns något avvikande i att individer hävdade sina värden och intressen. Enligt denna teoribildning uppstår sociala problem, när de värden som en viss grupp har inte stämmer överens med en annan grupps värden (Ohlsson & Swärd, 1994).

Ur socialisationsteori och symbolisk interaktionism utvecklades även *teorier om social kontroll* under 1960-talet. Kriminella beteenden betraktas här som en konsekvens av att individernas band med samhället är svaga eller brutna.

Under 1950-talet utvecklades också *neutraliseringsteorin*. Enligt *på-driftsteorin*, en vidareutveckling av neutraliseringsteorin, lärs en teknik ut i samvaron med ungdomsgänget, som tillfälligt neutraliserar värderingar och öppnar för möjligheten att begå brott. Neutraliseringsteoretiker menar att detta förklarar varför många ungdomar som hamnar i

kriminalitet, växer ifrån beteendet då gruppen inte längre är lika viktig för identiteten (Ohlsson & Swärd, 1994; Roos, 1986).

Europeisk subkulturforskning

Enligt Ove Sernhede (2002) hade den etablerade sociologiska forskningen under 1950- och 1960-talen en bristfällig bild av ungdomsvärden. Till exempel saknades en utvecklad förståelse för de kulturella uttryckens plats och funktion. Det gjordes heller inga egentliga etnografiskt baserade studier som kunde utveckla distinktioner mellan olika former av ungdomskulturer.

Som en reaktion mot den amerikanska strukturfunktionalismens oförmåga att förklara 1950-talets nya strömningar inom ungdomskulturen, utvecklades en kritiskt inriktad social forskning vid de europeiska universiteten på 1960-talet. Inom Frankfurtskolan betraktas avvikelse främst som en biprodukt av klassamhället, varför studier av makt här utgjorde en central fråga. Parallellt utvecklades en kritiskt inriktad forskningstradition i Storbritannien. Birminghamskolan, vars forskning syftade till att nå en inifrånförståelse av de nya subkulturella uttrycksformerna, kom här att utmärka sig som stilbildande (Ohlsson & Swärd, 1994).

Sernhede (2002) poängterar att bakgrunden till Birminghamforskarnas arbete, var den debatt om ungdomskultur som fördes bland sociologer och andra samhällsforskare under 1960-talet. Decennierna dessförinnan hade kännetecknats av en reell ökning av levnadsstandarden i västvärlden, vilket hade fått etablerade samhällsforskare att tala om Det Nya Samhället - ett samhälle där klasskillnader och klasstrukturer var på väg att försvinna. Birminghamforskarna opponerade sig mot beskrivningen och menade att samhället inte alls var befriat från sociala motsättningar och konflikter. 1950-talets framväxt av subkulturella strömningar i samhället betraktades av dessa som uttryck för underliggande sociala spänningar.

Forskarna i Birmingham hade enligt Sernhede aldrig ambitionen att utveckla en generell ungdomsteori, utan intresserade sig istället uteslutande för de mer spektakulära framträdelseformerna av ungdomskulturella yttringar. Dessa delades in i två huvudgrupper, motkulturer och subkulturer, vilka också förklarades utifrån skiftande klassperspektiv.

Medan motkulturerna, som uppstod bland medelklassens ungdomar, kritiserade lönearbetet, familjen och andra samhälleliga institutioner, uppvisade arbetarklassungdomarnas subkulturer inte samma artikulerade och ideologiska avståndstagande till föräldrakulturen. Inom subkulturerna var det inte ordet, utan de icke-verbala, symboliska uttrycken som stod i centrum för forskarnas intresse.

Sernhede menar att uppkomsten av subkulturer måste förstås utifrån de förändringar som ägde rum i det västeuropeiska samhället under efterkrigstiden. Industrialiseringen splittrade tidigare sociala nätverk. Den nya mobiliteten löste i sin tur upp släktskapsband och gjorde kärnfamiljen alltmer isolerad.

Parallellt med framväxten av Sveriges betongförorter identifierar Sernhede en ny rotlöshet och ett främlingskap, som inte kom till uttryck bland den vuxna befolkningen. Istället kanaliserades vantrivseln av tonåringar som agerade ut förortsfrustrationen på gator och torg. Enligt Sernhede kan de subkulturella uttrycken tolkas som försök att på ett symboliskt plan lösa de motsättningar som förblir dolda och olösta i föräldragenerationen.

Modern identitetsbildning

Sernhede (2002) menar att den brittiska subkulturteorin, med en viss modifikation, fortfarande är användbar i förståelsen av ungdomskulturella yttringar. Men istället för att se dagens yttringar som antingen mot- eller subkulturer, vill Sernhede hellre tolka dessa som en sammanblandning av de båda klassfenomenen.

Enligt Sernhede kan de olika decenniernas ungdomskulturella uttryck periodiseras. Under 1950- och 1960-talen stod klassbegreppet i fokus i framväxten av raggare, mods och hippies. Under 1970- och 1980-talen kännetecknades ungdomskulturen enligt Sernhede snarare av androgyna gestaltningar. Könsbegreppet bearbetades här genom artister som Annie Lennox och Michael Jackson.

Under 1990-talet menar Sernhede att de påtagliga kulturella uttrycken i ungdomskulturer har rört sig kring frågor om etnicitet. I en globaliserad värld av postkoloniala migrationsströmmar och transkulturellt medieutbyte, har nationalstatens legitimitet kommit att ifrågasättas. I en studie av hiphopkulturen i Hammarkullen, en av Göteborgs betongförorter, utvecklar Sernhede en teori kring rap och hiphop som en kulturyttring av unga mäns utanförskap i det

nya Sverige (Sernhede, 2002). En fördjupad redogörelse av studien presenteras i det kommande kapitlet.

Studier om vandalism

Per-Markku Ristilammi beskriver inte enbart Rosengård som en känslig seismograf för samhällsliga strömningar. Han ser även stadsdelen som en gränsszon, där kulturella uttryck kan formas i ett sammanhang fritt från de traditionella normerna i det moderna samhället. På ett liknande sätt betraktar Hans-Edvard Roos (1986) vandalismen. Han menar att denna utgör en frizon – en form av utanförskap - där ungdomar kan hävda självständighet och distans gentemot vuxna auktoriteter.

Enligt Roos sugas uttryck för frizoner i den svenska ungdomskulturen traditionellt upp i organiserade former av samhället. Vandaliseringen utgör däremot, enligt Roos, en av de få former av utanförskap som återstår. Kriminologen Jerzy Sarnecki (i Roos, 1986) konstaterar i en studie från 1982 att vandaliseringen i hög grad är ett sätt att ”ha kul” och att uppleva spänning och äventyr för ungdomar. Sarnecki menar även att brotten som begås ofta är spontana och att det är svårt att hitta några entydiga motiv bakom agerandet.

I betraktelsen av vandalism som ett sociologiskt problem urskiljer Roos (1986) två olika perspektiv: motivationsförklaringar och situationsförklaringar. Motivationsförklaringar intresserar sig för olika gruppers motivation till att utföra vandalism och sammanfaller i stort med traditionell teoribildning kring ungdomskultur. Situationsförklaringar tar sin utgångspunkt i hur den omgivande fysiska miljön är konstruerad samt hur detta påverkar förekomsten av vandalism.

Vandalism som motivationsbrott

Kulturkonfliktsteorin som utvecklades bland Chicagoskolans forskare i början av 1900-talet, vidareutvecklades under 1950-talet av Walter Miller. Miller menade att då slumområdets invånare har en begränsad möjlighet att nå framgång enligt rådande samhällsnormer, söker dessa istället framgång och status i den egna subkulturen (Ohlsson & Swärd, 1994). Denna teori använder sig Yablonsky (i Roos 1986) av i förståelsen av vandalism. Enligt honom kräver den lösliga gängtillhörigheten med tillfälliga relationer en snabb och direkt väg för att

uppnå status och prestige i gruppen. Vandalisering utgör en sådan väg. Yablonsky menar att vandalens strävan i grunden därför inte skiljer sig från de rådande samhällsnormerna: att nå personlig framgång.

Clinard (i Roos, 1986) menar i värdekonfliktsteoretisk anda att frånvaron av väldefinierade normer om ungdomars roll i samhället samt betydelsen av gänglojalitet, resulterar i en konflikt mellan ungdomar och vuxna auktoriteter. Medan vuxenvärlden definierar vandalism som avvikande, kan den unge istället se sig själv som en upptågsmakare. Genom att delta i vandalism, menar Clinard att pojkar både tillmötesgår kravet på att bli accepterade i gänget och att nå självständighet i förhållande till vuxenvärlden. Könscrollerna gör däremot att flickor i högre grad avhåller sig destruktivt beteende av detta slag.

I studien *Vandalism i storstad och glesbygd* menar Roos (1986) att ungdomarna använder sig av neutraliseringstekniker för att ursäkta sitt beteende. Dessa tolkar Roos inte enbart som ett sätt att rättfärdiga normbrotten på, utan också som ett sätt att neutralisera vuxenvärldens krav.

Inom den brittiska subkulturforskningen utvecklade Paul Willis under 1970-talet teorin om skolans antikultur. Teorin bygger på att skolans struktur inte är till för arbetarklasspojkar, som därför tar avstånd från systemet. Avståndstagandet leder i sin tur till att de kvalificeras för underordnade arbeten och i förlängningen reproducerar klassamhället (Willis, 1981). Corrigan (i Roos, 1986) vidareutvecklar teorin genom att specifikt behandla omständigheter som leder till skadegörelse i teorin om "doing nothing". Corrigan menar att arbetarklasspojkar, för att slippa undan vuxnas övervakning och utgifter för nöjen, hänger på gatan och "gör ingenting". Eftersom gatan är en offentlig plats, ökar möjligheten att involveras i händelser som innebär bråk och vandalisering. Corrigan menar att vandalism här kan ses som en direkt motreaktion till den makt som lärare utövar i skolan, likaväl som den kan tolkas som en reaktion mot den makt som statens lagar och förordningar utövar över samhällsmedborgarna.

Under 1980-talet utvecklas även teorier där vandalism ses som ett uttryck för hedonism. Allen (i Roos, 1986) ser fenomenet som en stegrande njutningsupplevelse, där vandalen upplever en estetisk erfarenhet: "breaking is beautiful". Enligt den hedonistiska teorin finns ett släktskap mellan konst och destruktion samt mellan kreativa och destruktiva handlingar.

Vandalism som situationsbrott

Det situationella synsättet förklarar förekomsten av vandalisering genom att se den omgivande miljön – och dess möjligheter att begå brott – som betingelser som formar beteendet hos individer. Diskussionen om situationsbetingad brottslighet kan sägas ha två utlöpare: bristande social kontroll samt frestelse- och attraktionskällor (Roos, 1986).

Teorier om bristande social kontroll vidareutvecklades av Hirschi under slutet av 1960-talet i teorin om sociala band. I denna teori definieras vilka specifika sociala relationer som anses vara av vikt för att ett socialt avvikande beteende inte ska utvecklas. Utifrån dessa teorier har tankar kring stadsplaneringens utformning vuxit fram. Teorin om *defensible space*, förespråkar att bebyggelsen bör vara utformad så att de boende i området ges tillsyn över vad som händer. Bostadsområdet ska också vara utformat så att det ökar invånarnas kontakter med varandra och stärker deras ansvarskänsla för området (ibid.).

Situationsbrottsperspektivet har kritiserats av forskare som menar att dessa teorier inte kräver behandling och rehabilitering av människor. Synsättet undviker även straffrättsliga frågor om rätt och moral och anses av kritikerna således inte vara inriktat på samhällsförändring (ibid.).

Vandalernas åder

I en holländsk studie från 1984 genomför van Dijk (i Roos, 1986) 239 intervjuer med ungdomar i åldern 8 –23 år. van Dijk delar upp de aktiva aktörerna i tre ålderskategorier, där åtta till elvaåringarna utgör den yngsta gruppen. Enligt van Dijk utför dessa oftast skadegörelse som en direkt hämnd eller som ett uttryck för ilska. Denna form av skadegörelse är därför inte speciellt omfattande.

Mellan 12 – 16 års ålder visar sig skadegörelsen i den undersökta gruppen bli grövre. Vandaliseringen förknippas här med handlingar som är förbjudna av vuxenvärlden och som därför kan ge status i ungdomsgruppen samt spänning i tråkigheten. Vandaliseringen tolkas här av van Dijk som ett sätt att utforska den sociala omgivningen och ge sig själv en oberoende position gentemot vuxenvärlden.

Efter 17-årsåldern blir vandaliseringen, enligt van Dijk, sällan en regelbunden aktivitet, utan inträffar oftast i samband med en rumlarnatt där sprit och slagsmål är inblandat. Gemensamt

för de två äldsta ålderskategorierna är, enligt van Dijk, behovet av att genom vandalisering skapa oberoende och distans. I den första kategorin riktas oberoendet gentemot skola, polis eller andra institutioner som på något sätt upplevs skapa ett ojämlikt beroendeförhållande i ungdomarnas värld.

Konklusion

Flera av teorierna som presenterats ovan kan, enligt min mening, användas i förståelsen av de nutida händelserna i Rosengård. Med hjälp av social desorganisationsteori, till exempel, kan vandalisering förstås utifrån Rosengårds demografiska och socialt utsatta struktur. Däremot ger teorin ingen vägledning om varför stenkastandet och bränderna ökat markant under just de två senaste åren.

Likaså kan kulturkonfliktperspektivet, som tolkar vandalismen som ett sätt att nå framgång och vinna erkännande bland gängmedlemmar, ge en resonabel infallsvinkel. Men fenomenets tidsmässiga sammanhang ges inte heller här någon förklaring. Värdekonfliktsteorin, i sin tur, ser skadegörelse som en strävan efter självständighet och distans gentemot den dominerande och rådande kulturen. Teorin kan också betraktas som relevant för förståelsen av sociala fenomen i ett marginaliserat område som Rosengård, men återigen fattas ett par dimensioner i förståelsen. Frågor om varför det händer det just nu och varför vandalismen tar sig just de uttryck som den gör, besvaras inte med hjälp av någon av de ovanstående teorierna.

I modern tid har Anthony Giddens vidareutvecklat de traditionella hermeneutiska tolkningstraditionerna, som ofta har misslyckats i att teoretiskt knyta samman subjektivt handlande med skapandet av institutionella former (Johansson, 2003). I sin kritik av tidigare sociologisk teoribildning påpekar Giddens (1996) att både rumsliga och tidsmässiga sammanhang bör beaktas i tolkningen av sociala fenomen, eftersom den pågående globaliseringen kännetecknas av en sammanblandning av flera olika sociala processer som spänner över både tid och rum.

Liksom Giddens försöker skapa en bro mellan de fenomenologiska och strukturfunktionalistiska tolkningstraditionerna, ifrågasätter Thomas Ziehe den skapta skillnaden mellan subjektivt och objektivt inom traditionell teoribildning kring

ungdomskultur och identitetsskapande. Den enskilde individens föreställningar om sig själv i samhället – i förhållande till det objektiva samhälle som finns ”därute” och mot vilket individen förhåller sig subjektivt – ligger därför till grund för Ziehes kulturanalys av ungdom i moderniteten. Teorin har öppnat fältet för en ny forskningstradition, där den moderna människans gränsöverskridande identitetskonstruktion står i fokus (Johansson, 2003). Avgörande i de senmoderna kulturteoribildningarna, är – parallellt med ambitionen att försöka sammanlänka individuella och strukturella förklaringsmodeller – att analysen av lokala tilldragelser även bör inbegripa aspekter utifrån ett samtida globalt perspektiv (Berg, 2003; Sernhede, 2002; Giddens, 1996).

I de lokala stiluttryck inom ungdomskulturen som utvecklas i den marginaliserade Göteborgsförorten Hammarkullen, finner Sernhede (2002) tydliga kopplingar till socialt utstötta grupper på andra geografiska platser runt om i världen. I analysen poängterar Sernhede att övertagandet av kulturella uttryck ska förstås på det symboliska planet, som ett sätt att identifiera sig och skapa hopp utsatta grupper emellan – världen över.

För att relatera vandaliseringsfenomenen i Rosengård till den senmoderna samhällsforskningen, görs i kommande kapitel en genomgång av Giddens teoribildning kring moderniteten, samt en mer utförlig presentation av Sernhedes studie av unga rap- och hiphopartister i Rosengårds demografiska systerförort Hammarkullen.

5. Det senmoderna paradigmet

Globaliseringen är idag ett icke obetydligt inslag i våra liv, och den innebär en grundläggande förändring av hela vår livssituation. Det är helt enkelt i denna fortlöpande förändring vi nu lever.

(Giddens, 2003, s 33)

Globalisering, moderna medier och identitet

Enligt den brittiske sociologiprofessorn Anthony Giddens (2003) har den mångkommunikativa globaliserade värld som vi lever i idag, påtagligt förändrat förutsättningarna i våra liv. Samtidigt som globaliseringen har fört med sig ökade klyftor i

fördelningen av världens resurser, menar Giddens att den också skapar förändringar som aldrig tidigare skådats – nämligen ett kosmopolitiskt samhälle vars konturer vi hittills endast kan skönja. Under 1990-talet utvecklade Giddens teorin om moderniteten, där globaliseringen definieras som en intensifiering av världsomspännande sociala relationer som förbinder åtskilliga lokaliteter med varandra.

Enligt Giddens är det fel att tänka på globaliseringen som något som enbart berör de stora systemen, som till exempel den världsfinansiella ordningen. Globaliseringen rör även vid de mest privata och personliga delarna av våra liv och är med andra ord en komplex blandning av olika processer snarare än en enda process.

Som en av de pågående processerna föreställer sig Giddens att globaliseringen drar undan makt från lokalsamhället. Samtidigt poängterar han att den lokala makten, genom globaliseringens konsekvenser, har fått en ny grogrund och styrka. Gatuprotesterna vid fallen av de gamla öststatsregimerna, utgör ett exempel på hur tv spelade en direktroll för utvecklingen i de olika länderna. Protesterna kunde via tv beskådas av människor i andra länder, där många i sin tur själva kom att ge sig ut på gatorna. Som en konsekvens av globaliseringen, menar Giddens därför att lokala tilldragelser i dag kan formas av händelser som uppträder många mil bort – och vice versa (Giddens, 1996, 2003)

I västvärlden har globaliseringstendenserna satt igång processer där både offentliga och vardagliga institutioner håller på att frigöra sig från traditionernas makt. Även i de delar av världen där samhällena förblir mer traditionella, menar Giddens att vi i dag kan se en uppluckring av gamla traditioner (Giddens, 2003).

I ”En skenande värld” (2003) utvecklar Giddens en teori om moderniteten i förhållande till 1990-talets framväxt av den elektroniska masskommunikationen. I dag, när fler människor än någonsin tidigare regelbundet är i kontakt med varandra, utbyts ständigt tankar som är annorlunda konstruerade från varandra. Som en konsekvens tvingas människor att rättfärdiga sina traditionella övertygelser, både inför olikänkande och inför sig själva. Enligt Giddens är denna process något av kärnan i det framväxande kosmopolitiska sammanhanget, eftersom den medför grundläggande förändringar för alla kulturella traditioner.

Traditioner, inbegriper enligt Giddens, alltid aspekter av makt – vare sig de är medvetet skapade eller inte. Samtidigt skapar traditioner både kontinuitet och form åt våra liv och utgör således nödvändiga komponenter för mänskligheten. Giddens poängterar att vi tvingas leva på ett mer öppet och reflekterande vis, där traditionen trätt tillbaka. Autonomi och frihet kan således ersätta traditionernas dolda makt och ge en mer öppen dialog och analys i samhället. Men ett samhälle som lever bortom naturen och traditionen, är ett samhälle som kräver ständiga beslut. I takt med att traditionerna skiftar, identifierar Giddens att en ny dynamik träder in i våra liv; Individernas vacklande mellan handlingsfrihet och tvångsmässigt beteende. En ambivalens som på det kollektiva planet återfinns i kampen mellan kosmopolitism och fundamentalism.

Fundamentalistiska strömningar - vare sig de är religiöst, politiskt eller kulturellt betingande – betraktas av Giddens som problematiska, då de är fientliga mot de kosmopolitiska värdena och sällan tvekar för att ta till våld. Slaget som kommer att utkämpas på 2000-talets slagfält, förutspås därför av Giddens bli kampen mellan fundamentalism och kosmopolitisk tolerans.

Kosmopolitism i förorten

Den identitet som utvecklats hos Hammarkullens rapare är – å ena sidan hårt knuten till de lokala villkoren men å andra sidan är den transnationella, globala förankringen lika viktig. Identiteten är inte grundad i nationell hemvist, inte i hudfärg eller i föreställningen om specifika etniska eller religiösa företräden. Det är snarare så att denna diasporaliknande och "föreställda gemenskap" som hip-hopare på alla kontinenter delar, hålls samman av vissa grundläggande erfarenheter av utanförskap.

(Sernhede, 2002, s 152)

Ove Sernhedes (2002) studie av unga män i Hammarkullen med invandrarbakgrund, kan ses som en empirisk förankring av såväl Giddens som Ziehes tankar¹⁴. Hos de unga i Angered finner Sernhede ett identitetsmönster som har utvecklats av å ena sidan en stark lokalpatriotism och å andra sidan en stark delaktighet i globala kulturella gemenskaper. Resultaten av Sernhedes studie, är enligt min mening av intresse, då hans senmoderna teoribildning kan bidra med förståelse även för de pågående processerna bland unga i Rosengård.

---

¹⁴ Se föregående kapitel

Många av de unga rapare som Sernhede har träffat upplever sig, trots sitt svenska medborgarskap, inte som svenskar och ser inte heller att de har någon framtid i Sverige. Istället menar Sernhede att de ser invandrarskapet som sin primära identitet. Enligt Sernhede återkommer många i samtalen ofta till en frustration över att inte veta vad de ska göra med sina liv. Utanförskapet i det svenska samhället fungerar därför, i Sernhedes analys, som en minsta gemensam nämnare för dessa unga. Genom denna relation skapas ”känslöstrukturer” som fungerar som linser eller prisman, genom vilka alla aspekter av det sociala livet betraktas och bryts.

Sernhede poängterar att många av de unga invandrarungdomarna i Hammarkullen är måna om att bevaka vad som sker på den internationella ungdomskulturens arena. Många har en vana att förflytta sig mellan olika kulturer och geografiska platser, då flera har varit bosatta i ett antal länder och har släktingar som de regelbundet hälsar på över hela Europa. Likt Giddens, använder sig Sernhede av begreppet kosmopoliter i betraktelsen av förortsungdomarna. Förutom de influenser som kommer till dem via medier, fungerar de internationella kontaktnäten av släktingar och vänner ofta som personliga informatörer och inspiratörer. Sernhede menar att denna direktkontakt är avgörande när lokala kultur- och stiluttryck bildas.

Sernhede hänvisar till de franska filosoferna Gilles Deleuze och Felix Guattari, som i mitten av 1980-talet utvecklade generella modeller för att ringa in de processer som äger rum bland unga i multikulturella förorter. Processerna kommer till uttryck genom så kallade ”kulturella rhizomes” som bland annat kan uttryckas genom språket eller i olika musik- och klädstilar. Koderna bär ofta på tydliga lokala kännetecken, samtidigt som de är relaterade till andra liknande, geografiska platser över hela världen. Inom ramen för dessa kulturella rhizomes formas nya gränsöverskridande kulturella uttryck och identiteter.

Från förort till förort

Sernhede (2002) följer under sin tid i Hammarkullen bland annat en hiphopgrupp som kallar sig ”Tha Klika”. Att vara en ”klika” innebär enligt Sernhede en specifik form av gemenskap som griper tillbaka på ungdomsgängen i Los Angeles och deras chicanokultur. Här utgör en ”klika” en avgränsad ungdomsavdelning till ett större gäng. En ”klika” består av de närmsta

kamraterna som man vuxit upp med, känt sedan barndomen och således kan lita på i alla väder. Relationen mellan å ena sidan den intima lokala kulturen och den form av abstrakt tillhörighet som det globala sammanhanget ger, utgör enligt Sernhede ett dynamiskt spänningsfält som bidrar till att forma de ungas identiteter.

Sernhede menar att den utsatthet som det innebär att leva i ett marginaliserat område i Sverige, inte är att jämföra med gettolivet i USA eller Los Angeles. Men som så ofta i ungdomskulturen handlar släktskapet mellan den egna situationen och den i Los Angeles om den symboliska nivån. Identifikationen med chicanokulturen skall enligt Sernhede därför förstås i en överförd betydelse – där attityd, utanförskap och motstånd är några av de bärande elementen.

Den koppling som de unga männen i ”Los Angered” skapar med gängen i Los Angeles, säger enligt Sernhede en hel del om hammarkulleungdomarnas omvärldsrelation, historiemedvetande och sökande efter sammanhang. Genom den transkulturella identifikationen upprättas ett historiskt, kulturellt och politiskt sammanhang för den egna förortstillvaron.

Flera av ungdomarna uttrycker i Sernhedes studie att de ser socialarbetare, lärare, fritidsledare och andra svenska myndighetspersoner som företrädare för en ”ockupationsmakt”. När arbetsdagen är slut, tar de sina bilar och åker från området. De ersätts då av vaktbolag och polis – ”ockupationsmakten har vaktavlösning”, som en av de unga uttrycker det. Vissa unga beskriver också förhållandet mellan stadsdelen och resten av Göteborg i neokoloniala termer, där de unga ser sig som en del av tredje världen mitt i den första världen.

Vi är här för att Europa var och plundrade i våra länder och nu hålls vi inne i dessa betongförorter, precis som indianerna. Vi ska kontrolleras.

(ung man i Sernhede, 2002, s 97)

Som ett möjligt svar på utanförskapet, menar Sernhede att den egna stadsdelen laddas med en stark betydelse för de unga. När det egna området diskuteras, finner Sernhede en dubbelhet hos många av ungdomarna. Dels vill man bort från den ekonomiska fattigdomen som karaktäriserar förortstillvaron, dels har man föreställningar om att ”svenska” stadsdelar är socialt fattiga. Hos de unga finns det därför ett stort behov av att uppvärdera såväl den fysiska

miljön som den lokala ungdomsgemenskapen. Detta leder, enligt Sernhede, till en stark identifikation med och i vissa hänseenden romantisering av den egna stadsdelen.

Hammarkullen är ju ett reservat egentligen. I Stockholm, Rinkeby också När jag är i Hammarkullen känns det som om det är bra. Alla snackar skit om Hammarkullen, men ingen har varit där. Det är ju därför man inte vill vara någon annanstans än i Hammarkullen, för man känner sig inte bra då Nu är jag i Hammarkullen, det är en annan värld.

(Victor, 19 år i Sernhede, 2002, s 96)

Identitetsskapande berättelser genom moderna medier

Sernhede (2002) menar, liksom Giddens (2003), att de moderna kommunikationsmedierna har skapat nya förutsättningar för identitetsskapande världen över. Han hänvisar till den indiskamerikanske antropologen Arju Appaduri som i ett arbete om globaliseringens kulturella dimensioner talar om "the work of imagination". Enligt Appaduri har människor i migration och exil genom relationen till moderna medier nya möjligheter att forma motstånd och stå upp för mänskliga rättigheter. Det är därför inte givet att den globaliserade massmediesituationen med världsomfattande nyhetsbyråer, enbart skapar endimensionella och lättmanipulerade människor. Allt fler har nu även möjlighet att bli mer varse om världen. The work of imagination handlar, enligt Sernhede, om att kunna föreställa sig världen som den inte är, vilket de elektroniska medierna har lösgjort kraften till. Förmågan har också på detta sätt flyttats ut i människors vardagsrum. Appaduri talar om "diasporas of hope", berättelser och bilder som delas av och i vissa hänseenden knyter samman socialt utstötta grupper världen över. Enligt Sernhede vore den form av hopp som kan bildas mellan människor på detta sätt på en global nivå, omöjligt utan de nya elektroniska medierna.

Demokratins förändring

Enligt Giddens (2003) har ökningen av antalet demokratiska stater i världen mer än fördubblats sedan 1970-talet, samtidigt som förtroendet för de demokratiska processerna har minskat i flera av världens etablerade demokratiska länder. Demokratins paradox, som Giddens väljer att kalla fenomenet, betraktas av honom som en följd av globaliseringens fria rörlighet. Den aktiva kommunikation – som kännetecknar den moderna världen – har enligt Giddens skapat mer aktiva och reflekterande medborgare än tidigare. Som en följd har

regimer med totalitära styrelseskikt hamnat i otakt med andra livserfarenheter och därigenom tvingats till förändring. Parallellt förefaller den traditionella parlamentariska politiken i västvärlden alltmer avlägsen människors dagliga tillvaro och den moderna flexibiliteten har således även skapat missnöje i de gamla etablerade demokratierna.

I sin analys poängterar Giddens att människor, trots sin förlust i tron på de politiska institutionerna, inte har förlorat sin tro på en demokratisk ordning. En globaliserad era kräver globaliserade åtgärder, och detta - poängterar Giddens – gäller lika mycket politiken som något annat område. En nödvändighet för demokratins demokratisering, som Giddens ser det, är att makten decentraliseras samtidigt som den formas i transnationella termer. Ytterligare en del i den demokratiska utvecklingen som Giddens efterlyser, är utvecklandet av en progressiv medborgerlig kultur – känslornas demokrati, där såväl toleransen som de demokratiska attityderna stärks.

Direkt demokrati

... många här kommer inte att rösta. Det är som om vi bor i ett annat land. Vi har vårt liv och det dom pratar om har inget med oss att göra.

(Santos, okänd ålder, i Sernhede, 2002, s 221)

Enligt Sernhede (2002) står bilden klar för många av de intervjuade ungdomarna i Göteborgsförorten Hammarkullen. De ser sig inte som en del av det svenska samhället och följaktligen framstår heller inte de politiska institutionerna som trovärdiga. Valdeltagandet i nordöstra valdistriktet i Göteborg uppgick 1998 endast till 40 procent. Det bristande engagemanget i den parlamentariska processen, har enligt Sernhede ingenting med okunskap eller ointresse att göra. Den är istället en produkt av utanförskap och i första hand ett resultat av det övriga samhällets förhållningssätt.

Här i Sverige lär man sig att alla är lika mycket värda. Dom säger så men det är inte så /.../ Det finns inget broderskap i det här samhället. Inom islam finns det broderskap.

(Mohamed, 20 år, i Sernhede, 2003, s 222, 224)

Enligt Sernhede är identifikationen med brödraskapet inom ”klikan” inte bara retorik. Det yttre tryck som utanförskapet, flyktingerfarenheten och upplevelsen av att vara andra klassens medborgare i Sverige innebär, har lett till att den inom gruppen finns en omsorg mellan

individerna. Enligt Sernhede fungerar grupper som Tha Klika därför inte endast som en musikgrupp, utan har även inslag av att vara en social och politisk aktionsgrupp.

Sernhede lägger märke till att det inom de olika musikgrupperna har utvecklats en naturlig uppdelning av arbetsuppgifter, där varje individ har en egen uppgift och roll i gruppen. När det gäller musikskapandet, scenframträdandet såväl som det sociala livet, finns i många grupper ett fadderskapssystem där äldre medlemmar tar hand om och lär upp nykomlingar.

Under det dryga år då Sernhede följde ett antal musikgrupper i deras arbete, kunde han konstatera att den tydliga arbetsdelningen i grupperna närmast var att likna vid en skolliknande situation. Repetitionerna utvecklades ibland till seminarieliknande tillställningar, där någon av de äldre berättade om hiphopens historia eller tog upp religiösa eller aktuella politiska frågor till debatt.

Sernhede menar att det utbyte som råder inom grupperna inte enbart är synligt i relation till de läroprocesser som är orienterade mot att utveckla förståelse för det omgivande samhället. Den inre ordningen i grupperna rör även demokratin, vilket bland annat manifesteras genom att det inom grupperna utvecklas olika strategier för att hantera och lösa konflikter – bland annat av etnisk karaktär.

Inom de olika musikgrupperna menar Sernhede också att det förekommer en egen socialpolitik, som grundar sig i den kunskap som individerna har om varje familjs specifika historia. Alla känner till varandras respektive styrkor och svagheter och utifrån detta ställs krav på individen. Enligt Sernhede finns det under den tuffa attityden, en kultur som bygger på att alla kan visa sina svagheter och rädslor inför ”familjens” ögon.

I dessa grupper finns ingen formaliserad struktur, men ändå fungerar de enligt Sernhede som en strukturerad gemenskap med intern arbetsfördelning och ett för alla givet, informellt regelsystem som i praktiken fungerar som en form av konkret och direktverkande demokrati.

Politik är smutsigt, med det är viktigt, det handlar om lagarna, om hur allting styrs sådet är klart att det är viktigt. Hiphop handlar mycket om politik, men politik påvårt sätt.

(Galiano, 25 år, Sernhede, 2002, s 143)

Paralleller i Rosengård

Resultaten av Sernhedes (2002) studie bland unga i Hammarkullen kan på flera sätt betraktas som intressanta i förståelsen av tendenserna i Rosengård. Även om Sernhedes studie huvudsakligen begränsar sig till de uttryck som återfinns inom musikkulturen, ger studien kunskap om de ungas syn på sig själva samt vilka strategier som skapas för att hantera det utanförskap som förortstillvaron för med sig. Hammarkullen påminner i sin sociala, etniska och demografiska utformning till stor del om stadsdelen Rosengård i Malmö. Sernhedes uppmärksammar också i sin studie olika former av motsättningar som uttrycks bland de unga. Bland annat berörs ett antal incidenter där ungdomar från Hammarkullen drabbar samman med företrädare för samhället – främst polisen. Sernhede finner att drabbningarna i efterhand skapar en större sammanhållning bland ungdomarna.

Modern kulturteori studerar hybridkulturer som uppstår i det samtida samhället, där övertagande av kulturella handlingar tolkas som ett symboliskt sätt att skapa hopp – utsatta grupper emellan världen över. För att sätta in vandaliseringen i Rosengård i ett samtida globalt perspektiv, enligt senmodern teoribildning, bör fenomenets symbolik betraktas i perspektivet av pågående sociala processer i världen. Det är rimligt att anta att det även i Rosengård finns liknande transnationella band och identitetsrörelser som Sernhede identifierar i Hammarkullen.

6. Global symbolik i Rosengård

Ockupationsmakt. Så definieras Israels förhållande till de ockuperade områdena i Gazaremsan och på Västbanken. I Sernhedes förortsstudie använder sig de unga av samma begrepp för att beskriva företrädare för det svenska samhället.

Vandaliseringen i Rosengård, visade sig i kapitel två vara begränsad till två huvudsakliga fenomen: stenkastning och anlagda bränder. Som framkom i tidningsartiklarna i Sydsvenska dagbladet, riktas stenkastningen allt som oftast mot uniformerade yrkeskårers fordon i området. Händelserna för mina tankar till det symboliska motstånd mot ockupationsmakten som dagligen utspelar sig – och kablats ut via tv-bolag världen över – bland palestinska pojkar i de av Israel ockuperade områdena på Västbanken och i Gaza.

Genom att applicera Sernhedes (2002) empiri och teori på vandaliseringsfenomenet i Rosengård går det spontant att dra flera symboliska och tidsmässiga paralleller till den pågående konflikten – den palestinska intifadan. I det här kapitlet undersöks dessa paralleller närmare. Efter en kortfattad redogörelse av konfliktens huvuddrag, jämförs och prövas symboliken med de handlingar som har uppträtt under, framförallt, de två senaste åren i Rosengård.

Intifadan – det palestinska upproret

Konflikten mellan israeler och palestinier har en lång och infekterad historia och är en av de pågående etniska konflikterna i världen som kontinuerligt bevakas på nära håll av medier. Även om en djupare analys inte ryms inom ramen för denna uppsats, kommer jag i detta kapitel att presentera en kortfattad bild av den pågående konflikten.

I september år 2000 startade den andra palestinska intifadan i de ockuperade områdena i Gazaremsan och på Västbanken. Liksom vid den första intifadan - med start i december 1987 - inleddes det palestinska upproret med massdemonstrationer, stenkastning och eldgranater som riktades mot israeliska trupper (Ron, 2003).

Enligt S.A. Giannakos (2003) äger etniska sammandrabbningar föst rum, då en grups identitet inte längre är funktionell i en social struktur. Ofta föregås drabbningar av en fundamentalisering inom respektive grupp, som ett sätt att hävda – eller rättfärdiga - den egna identiteten. Enligt James Ron (2003) föregicks den första palestinska intifadan av en ökad radikaliserings bland de judiska nationalisterna i Israel. I den politiska diskurs som växte fram under 1970- och 1980-talet, kom Palestina alltmer att hamna i fokus som ett hot mot den sionistiska visionen. Ron ser radikaliserings inom sionismen som en starkt bidragande orsak till utbrotten av de båda palestinska upproren.

I en analys av de strategier av statligt våld som har använts i konflikten, menar Ron att Israel undviker en hårdför militant taktik, sedan de palestinska områdena tagit form av etniska enklaver inom landets gränser. I gettoliknande miljöer, vilket Ron jämför palestinernas situation i Gaza med, försöker de styrande statliga organen istället traditionellt att nå kontroll över enklaver genom att bryta upp rebellerande grupper.

För att hantera den första palestinska intifadan, gick den israeliska militärens taktik ut på få en större kontroll över huvudgatorna i de palestinska områdena. Enligt Ron utvecklades gatorna till heta arenor, då intifadaaktivister kom på att det bästa sättet att protestera mot det israeliska styret var att begränsa den judiska trafiken genom enklaven. Genom att barrikadera gatorna och kasta sten mot de israeliska trupperna lyckades palestinerna forma ett symboliskt hot mot den israeliska staten. Som en följd har bilden av unga palestinska män som kastar sten mot israeliska pansarvagnar, kommit att bli symbolbärande för det palestinska motståndet.

Det andra palestinska upproret, Al-Aqsa intifadan, inleddes i september 2000. Till en början karaktäriserades även denna konflikt av ett folkligt palestinskt uppror med stenkastning, brandattacker och massdemonstrationer. Den israeliska militären svarade åter med en hårdför – men polisiär – taktik.

Efterhand har stridigheterna i al-Aqsa intifadan däremot kommit att radikaliseras, där självmordsbombare och andra extremistiska palestinska terroråd har tagit en allt mer framträdande roll i striderna. Enligt den israeliska människorättsorganisationen B'Tselem¹⁵ har al-Aqsa intifadan bland annat medfört ett stort antal ökade attacker mot den israeliska civilbefolkningen. I takt med att det palestinska motståndet har radikaliserats, har den israeliska strategin gått samma väg. Under våren 2004 har motsättningarna mellan Israel och Palestina intensifierats ytterligare, med följden att allt mer hårdföra militära strategier har kommit att bli ”vardagsmat” i rapporteringen från konflikthärden.

Den islamistiska motståndsrörelsen Hamas, vars uttalade mål är att driva ut Israel ur Gaza och Västbanken, grundades vid den första palestinska intifadan 1987. Till en början stöddes organisationen av Israel, som hoppades att extremistgruppen skulle bidra till en inre palestinsk splittring. Idag har förhållandet snarare utvecklats till det diametralt motsatta, där Hamasmedlemmar snarare betraktas som lovligt byte för den israeliska militären (SDS, 040323).

Enligt en TT-artikel i Sydsvenska dagbladet (040323) utgör Hamas i dag en allvarlig utmanare till den palestinske ledaren Yassir Arafats PLO. Hamas har ett stort stöd bland

---

¹⁵ www.btselem.org

palestinier på Gazaremsan, där många betraktar rörelsens extremistiska metoder som försvarbara. Rörelsen driver även ett stort antal skolor, sjukvårdsinrättningar och andra allmännyttiga verksamheter, vilket har bidragit till att ytterligare öka såväl Hamas popularitet som den islamistiska radikaleringen bland palestinier på Gazaremsan.

En genomgång av Sydsvenska Dagbladets nyhetsrapportering från konflikten, visar att den övervägande delen i rapporteringen av palestinska dåd under våren 2004 handlar om självmordsbombare och extremistiska terrorattacker. Det förekommer rapportering om unga stenkastare som skingras med hjälp av chockgranater, men dessa rapporter är kvantitativt sett marginella i jämförelse med den övriga rapporteringen (SDS, 040201 – 040501).

Symboliska paralleller i Rosengård

Carlbom (2003) menar i sin analys av Rosengård, att stadsdelen i dag är att likna vid en muslimsk enklav där en pågående islamiseringsprocess håller på att göra området alltmer slutet från det omkringliggande samhället. I betraktandet av Rosengård som en muslimsk enklav, återfinns en symbolik med palestiniernas situation på Västbanken och i Gaza, där områdena har kommit att utvecklas till palestinska enklaver inom den Israeliska statens gränser.

De demografiska förhållandena i Rosengård, visar att den muslimska invånarandelen har vuxit sig allt större i stadsdelen under de senaste fem åren. Enligt Carlbom har det ökade antalet människor med muslimsk tillhörighet lagt grunden för en växande islamsk fundamentalism i området. Medan Sernhede identifierar invandrarskapet som den primära identiteten bland Hammarkullens unga, är det rimligt att anta att en identitet kring en muslimsk identitet växer bland Rosengårdsborna – unga såväl som gamla. Nära till en muslimsk identitet, ligger den palestinska identiteten. En identitet som formar motståndet mot den israeliska staten på Västbanken och i Gaza.

Ron (2003) pekar ut 1970- och 1980-talets radikalering bland judiska nationalisterna i Israel som en starkt bidragande orsak till de palestinska upproren. Carlbom betraktar enklaviseringsprocessen i Rosengård som ett svar på en stark marginalisering bland invandrargrupper i det svenska samhället. Även om det inte förekommer en uttalad främlingsfientlig radikalering i Sverige, menar Carlbom att den svenska mångkulturella

diskursens förnekande av de negativa sidor som migrationen kan föra med sig, när såväl främlingsfientliga strömningar som stereotypa föreställningar om ”den andre”. Tesen bekräftas bland annat i Hedbloms (2004) analys av det diskursiva förhållningssättet bland myndighetsföreträdarna i Rosengård, där ett stereotypt förhållningssätt mot framförallt områdets muslimska invånare kartläggs. Jämförelsen är, enligt min mening, intressant att beakta i förhållande till de intifadaliknande fenomen som under de två senaste åren har kommit till uttryck i Rosengård.

Under våren 2002 kulminerade konflikterna i Israel-Palestinakonflikten, med den israeliska massakern på palestinier i Jenin. Det största antalet palestinier hittills under al-Aqsa intifadan fick då sätta livet till och under loppet av ett par månader tredubblades dödstalen bland de palestinska offren (Radlauer, 2003). Det är också under denna period som vandaliseringen ökar markant i Rosengård och de första rapporterna om stenkastning mot bussar sker i de lokala medierna.

Bland de palestinier som hade dödats i striderna fram till den första januari 2004, var nästan samtliga pojkar och unga män i åldern mellan 13 och 29 år. En övervägande majoritet av dessa, utgjordes av unga pojkar i tonåren (ibid.). Av åldersfördelningen bland de dödade palestinerna att döma, är det rimligt att anta att tv-bilderna på rebellerande palestinier huvudsakligen speglar unga män i tonåren; I samma ålders- och könskategori som vandalisering, enligt van Dijk (i Roos, 1986), är som mest vanligt förekommande.

Eftersom den militanta israeliska strategin främst riktar sig mot palestinska terrorgrupper, kan unga palestinier fortfarande visa sitt motstånd mot ockupationsmakten genom stenkastning utan att drabbas av moteld från pansarvagnarna. De mediebilder på stenkastare som kablats ut i världen från konflikten, kan på så vis behålla sin symboliska innebörd.

Mycket av skadegörelsen som inträffar i Rosengård sker under kvälls- och natttid. Antingen saknas vittnen till händelserna eller så hinner ynglingarna iväg innan företrädare för ordningsmakten har kommit till platsen. I Rosengård drabbas de stenkastande ynglingarna, liksom stenkastarna i de ockuperade områdena, därför sällan av konsekvenser. Det ligger nära till hands att associera de palestinska pojkar som genom stenkastning och andra motståndshandlingar strider för sitt land – Palestina – med Sernhedes (2002) beskrivning av unga män i marginaliserade svenska förorter. Pojkar, som enligt Sernhede (2002) ser sin

stadsdel som ett ”eget” land och uppfattar svenska myndighetspersoner som företrädare för en ”ockupationsmakt”.

Parallellt med ökningen av de anlagda bränderna och glaskrossningen i Rosengård drog Skånetrafiken i april 2002 in all kvällstrafik för linje 11 till stadsdelen, efter att bussarna vid upprepade tillfällen hade utsatts för stenkastning (SDS, 020423). Ytterligare två månader senare hotades även trafiken på linje 18, som passerar Rosengård via genomfartsleden Amiralsgatan. Förutom stenkastning, hade ungdomar då även anlagt bränder och slängt in raketer i bussarna (SDS, 020627).

I betraktelsen av stenkastningen mot stadsbussarna som passerar Rosengårds gator, finns en förhållandevis tydlig symbolik med den palestinska barrikaden av de palestinska enklavernas huvudgator med stenkastning mot de Israeliska fordonen – som ett sätt att forma ett symboliskt hot mot ockupationsmakten.

Under 2003 uppmärksammar dagspressen att stenkastningen även riktas mot polisbilar, brandbilar, ambulanser, väktare och parkeringsvakter i området. Stenkastning och trakasserier mot uniformerade yrken i stadsdelen, kan – liksom i Sernhedes analys av motsättningarna mellan Hammarkullens unga och polisen – tolkas som ett uttryck för frustrationen av utanförskap i förhållande till det svenska samhället. Den uniformerade personalen kan också, i perspektivet av en palestinsk analys, såväl betraktas som en symbol för den israeliska militären eller den judiska trafiken i enklaven – mot vilka stenkastningen i de palestinska områdena riktats.

De symboliska paralleller som i det här kapitlet dras mellan den palestinska intifadan och vandaliseringen i Rosengård, är naturligtvis först och främst en teoretiskt grundad tankekonstruktion. Eftersom analysen inte vilar på empiriska fältstudier av fenomenet måste en viss försiktighet naturligtvis iakttas. Men hypotesen passar på flera plan väl in i den teori som Sernhede (2002) utvecklar i sin studie av förortsungdomar i utanförskap. Framförallt med tanke på den funktion som Hammarkulleungdomarnas ”global-lokala” kulturyttringar fyller enligt Sernhede; Att söka historiska, kulturella och politiska sammanhang på ett globalt plan utifrån den exkluderade position som ungdomarna har i förhållande till det omgivande svenska samhället.

Eftersom handlingarna på Västbanken är uttryck för strakt fundamentalistiska motsättningar, kan de inte tolkas som uttryck för exakt samma form av motsättningar i en marginaliserad svensk förort. Att bli självmordsbombare är inte ett alternativ för unga i utanförskap i Sverige. Stenkastning och småbränder är däremot en möjlig metod, att på ett symboliskt plan knyta samman hopp och identitet för det muslimska utanförskapet – eller det palestinska motståndet – vare sig sammankopplingen sker medvetet eller ej. Enligt Sernhede ska liknande symbolhandlingar förstås i överförd betydelse – där utanförskap, motstånd och attityd ingår som bärande element.

Carlbom (2003) poängterar att det bland flera av de muslimska organisationerna i Rosengård, finns starka fundamentalistiska strömningar. Det uttalade syftet bland flera organisationer är, enligt Carlbom, att bedriva missionsarbete och motverka en försvenskning bland medlemmarna i den muslimska enklaven. Som en del i strategin bildas egna institutioner med moskéer, skolor och andra allmännyttiga organ, som inte sällan drivs med hjälp av medel från svenska myndigheter. Även om de svenska bidragen beviljas i syfte att bidra till integration enligt den mångkulturella diskursens ideologi, och även om de organisationer som tar emot bidragen inte är att betrakta som terroristorganisationer, finns vissa – om än långsökta – likheter med Hamas sätt att sörja för de sina genom subventionerade sociala inrättningar inom enklaven i Gaza. Processen i Rosengård påvisar på så sätt en viss parallellitet till de fundamentaliseringsprocesser som Ron (2003) menar när konflikten i de ockuperade områdena. Den samtida politiska dagordningen bland kommunpolitikerna i Malmö, med emfas på att hindra ytterligare inflyttning av flyktingar till staden, kan i detta sammanhang också betraktas som en parallell i ljuset av Rons resonemang.

7. Analys

Maktens traditioner

Enligt Ristilammi (1994) artikuleras det postindustriella samhället inte genom ett politiskt centrum, utan snarare i dess periferi där gränserna är extremt tydliga. Giddens (2003) menar i sin tur att det senmoderna samhället bär på en inneboende ambivalens mellan kosmopolitisk öppenhet och fundamentalism. Båda fenomenen är födda ur globaliseringen och dess

inneboende nedbrytningsprocess av traditionernas makt. Som en av de pågående processerna i samtiden föreställer sig Giddens att globaliseringen drar undan makt från lokalsamhället, samtidigt som den lokala makten – genom den moderna flexibiliteten – har fått en ny grogrund och styrka. Enligt Giddens har globaliseringen därför satt igång processer, där såväl offentliga som vardagliga institutioner håller på att frigöra sig från traditionernas makt.

Enligt Ristilammi blev Rosengård politiskt stridbart, när stadsdelen etablerades som problemområde. I sin analys av stadsdelen visar Ristilammi genom konkreta exempel hur den lokala makten vid flera tillfällen huggs av när den hotar de etablerade normerna.

I Giddens betraktelse av modernitetens flexibilitet som en ny möjlighet för den lokala makten att resa sig, kan händelserna i Rosengård förstås ur ett såväl globalt som historiskt perspektiv. Ristilammi menar att den diskurs som skapar och återskapar Rosengårds "annorlundahet" är ständigt reducerande till sin natur. Då moderniteten, i Ristilammis analys, är nära sammanlänkad med identiteten, sätts människors identitet på spel i modernitetens återkommande representationskris. I den ständigt reducerande diskursen växer stigmatiseringen av Rosengård, vars "vardagsverklighet" blir alltmer perifer i förhållande till den styrande institutionella makten. Utanförskapet undergräver såväl invånarnas självbilder som möjligheter att verka på lika villkor med icke-exkluderade grupper i det svenska samhället. Identifikationsprocessen med utsatta grupper på andra geografiska platser i världen, kan således förstås som ett försök för den lokala makten i Rosengård att hitta nya vägar att – inom ramen för den globaliserade moderniteten – resa sig från sitt etablerade historiska underläge.

Sernhede (2002) identifierar i sin studie av Hammarkullen en växande medvetenhet bland de unga i området om det västerländska samhällets brist på värdeneutralitet gentemot marginaliserade etniska grupper. Inom ramen för denna orättvisa kan uttrycken i de framväxande ungdomskulturerna förstås. Det utanförskap som ungdomarna bär på, tolkas av Sernhede som ett utanförskap som omfattar samtliga grupper i marginaliserade förorter – oberoende av ålder, kön eller social bakgrund. Den rådande identiteten som för samman människorna, kan enligt honom ringas in i begreppet "invandrarskap".

Som en följd av exkluderingen finner Sernhede i likhet med Carlbom (2003) att det marginaliserade områdets invånare skapar gemenskap över etniska gränser.

Integrationsprocessen mellan de olika etniska minoriteterna äger rum genom att befolkningen fokuserar på likheter, snarare än olikheter, sinsemellan.

I Carlboms analys av Rosengård och den svenska multikulturella diskursen, finner han att den rådande normen i Sverige förespråkar en uppfattning av kulturellt mångfald som berikande för samhället. I den rådande multikulturella diskursens ideologi sker därför en fokusering på kulturella skillnader, snarare än likheter, i synen på integration.

Den mångkulturella diskursens emfas på skillnader, skapar på detta sätt inte enbart en demarkationslinje mellan det svenska ”vi” och det etniskt annorlunda ”dom”; Onekligen verkar den även för en fortsatt reproduktion av utanförskap bland marginaliserade grupper i det svenska samhället där motsättningarna mellan ”det svenska” och ”det muslimska” i Rosengård framstår som extra tydlig. I en tillspetsad analys kan denna process – i odemokratisk anda – sägas verka för att, även inom ramen för den globaliserade moderniteten, hindra den lokala makten från att hota de etablerade normerna.

Det demokratiska underskottet

I Roos (1986) betraktelse av vandalism ser han skadegörelse som ett frizonligt fenomen, där ungdomar kan hävda sina värden gentemot det styrande normsamhället. Roos menar att det svenska samhället traditionellt tenderar att suga upp uttryck för frizoner, för att snarare inrätta dessa i organiserade och mer rigida former. Vandalisering, är enligt Roos, en av de få kvarstående frizoner för utanförskapet som ungdomar kan vända sig till.

I studien av ungdomskulturen i Hammarkullen, finner Sernhede (2002) att de lokala musikgrupperna fyller en liknande funktion. Men förutom att uttrycka och hävda den egna gruppens värde, inbegriper hiphopkulturen dessutom en demokratisk och social skolning. Genom inbyggda faddersystem lär ungdomarna upp och tar hand om varandra. Medlemskapet i en rap- eller hiphopgrupp innebär därför, i Sernhedes analys, inte bara själva musicerandet, utan har även inslag av såväl en politisk aktionsgrupp som samhällsorienterande skola. Den arbetsform som Sernhede iakttar i Hammarkullens musikgrupper, fungerar enligt honom som

en form av konkret och direktverkande demokrati, där varje individ är med och beslutar utifrån hans eller hennes personliga kunskap och förmåga. Musikkulturen bidrar dessutom i sin uttrycksform – i demokratisk anda – till att upprätta en kommunikation med det omgivande samhället.

Sernhede påpekar att det demokratiska underskottet som råder i samhället, har mycket att lära av de strategier som han återfinner bland ungdomskulturen i förorten. Däremot ser han de ungas möjligheter att realisera sina potentialer som små, i ett samhälle som tvingar in ungdomar i rigida organisationsfällor. Sernhedes analys påminner om Roos, som menar att vandaliseringen är en av få ungdomskulturella uttrycksformer som inte har tvingats in i organiserade mönster.

Hammarkulleungdomarna i Sernhedes studie verkade, enligt honom, genom musikskapandet för kosmopolitiska värden. Massvandalismen i Rosengård kan också ses som en politisk medveten taktik, men till synes utan de konstruktiva inslag som ett musikaliskt skapande innebär. Snarare innehåller massvandalismen element av protest i mer destruktiva uttrycksformer.

När demokratiska – eller kosmopolitiska – former för uttryck av utanförskap och motstånd, inte tas tillvara, kan vandaliseringen tolkas som en tydligare protest. Den kommunikation med omvärlden, som kännetecknar hiphopkulturen, har här reducerats till en envägskommunikation som tar sig uttryck i destruktiva handlingar. I sin uttrycksform påminner vandaliseringen därför mer om ett, i Giddens terminologi, fundamentalistiskt språk – snarare än ett kosmopolitiskt.

Enligt Giannakos (2003) äger etniska sammandrabbningar föst rum, då en grups identitet inte längre är funktionell i en social struktur. Ofta föregås drabbningar av en fundamentalisering inom respektive grupp, som ett sätt att hävda – eller rättfärdiga - den egna identiteten. Att ungdomar i Rosengård använder sig av symboliska handlingar som används vid våldsamma etniska drabbningar i krigshärjade zoner, säger därför något om de demokratiska möjligheter som följer med invandrarungdomars identitet i det svenska samhället.

Rosengård som seismograf

Betraktas Rosengård som en seismograf för strömningar i det samtida samhället, säger vandaliseringen i stadsdelen också något om de demokratiska instansernas funktion i samhället i stort. Som en följd av globaliseringens kommunikativa flexibilitet, menar Giddens (1996) att den parlamentariska processen ter sig allt mer avlägsen den dagliga tillvaron för allt fler människor i västvärlden. Den ideologiska diskurs som styr det politiska mångfaldsarbetet i Sverige, kan i Carlboms analys appliceras som ett tydligt exempel på Giddens filosofi.

Enligt Carlbom (2003) är den mångkulturella diskursen blind och formad ur en rädsla för främlingsfientliga strömningar. Diskursen används i ett politiskt korrekt syfte och accepterar i blinda även fundamentalistiska strömningar inom islam. Enligt Carlbom leder förhållningssättet i förlängningen till en stereotyp föreställning om ”den andre” och en diskriminering av de muslimer i Sverige som inte har en fundamentalistisk inställning till sin tro.

Såväl Hedblom (2004) som Sernhede (2002) bekräftar i sina studier att den upplevda verkligheten för människor med invandrarbakgrund, inte stämmer överens med målsättningarna i den av Carlbom identifierade politiska diskursen. I Rosengård finner Hedblom att det stigmatiserade förhållningssättet gentemot områdets invånare, istället för att integrera dessa i arbetslivet, snarare för med sig beskärda sociala rättigheter för de enskilda individerna. Av Sernhedes undersökning framgår i sin tur att områdets unga trots en välutvecklad omvärldskänedom bär på en känsla av starkt utanförskap gentemot det svenska samhället.

Den mångkulturella diskursen uppger sig således stå för en sak, men innebär i praktiken något helt annat – ett fenomen som det går att finna många paralleller till i det samtida Sverige och som berör långt fler människor än de marginaliserade grupperna i storstädernas förortsområden. I symboliken av Rosengård som en seismograf för samhälliga strömningar kan vandaliseringen därför tolkas som ett uttryck för påtagliga brister i de demokratiska former som styr vårt samhälle i dag.

Rosengård som global seismograf

Efter att globalisering och avindustrialisering satt spår i det svenska samhället, bör områden som Rosengård inte längre enbart betraktas som en arena för kampen om värdena i välfärdens Sverige. Med en befolkning där 83 procent har utländskt ursprung är Rosengård i dag lika mycket en arena – och seismograf – för kampen om värdena i världen.

Under 2000-talets första år har inte enbart Palestinakonflikten stått på den världspolitiska agendan vad det gäller motsättningar mellan Arab- och Västvärlden. Med terrorattacken mot World Trade Center den 11 september 2001 kom startskottet för en upptrappning av motsättningar, där USA som en första ansats gick in i Afghanistan för att få bort Talibanregimen och komma åt terrornätverket al-Qaida. Under våren 2003 fortsatte konflikterna med den amerikanska invasionen av Irak. Invasionen motiverades ur ett världspolitiskt säkerhetsperspektiv från amerikanskt håll, då Irak misstänktes besitta stora lager kärnvapen. Ett motiv som i efterhand har ifrågasatts, då misstankarna enligt kritikerna inte har kunnat bevisas – varken före eller efter att invasionen har ägt rum.

Efter att USA störtade Saddam Husseins styre i Irak under våren 2003 har de västerländska styrkorna stannat kvar i landet i avvaktan på ett upprättande av ett demokratiskt styrelseskick. Under våren 2004 har stridigheter blossat upp mellan irakiska rebellerande grupper och de internationella styrkorna. Rebellerna har, som en del i sin strategi, kidnappat, plågat och dödat civila västerlänningar. Under april visade avslöjanden inom media även bilder på brittiska och amerikanska soldater som utsätter irakiska krigsfångar för sexuella övergrepp, tortyr och dödsmisshandel. De respektive sidornas ”taktik”, ger uttryck för en ömsesidig hårdför och cynisk människosyn av ”den andre”. Fler terrordåd har även fortsatt att inträffa på strategiskt lokaliserade platser i världen efter den 11 september och som en följd har den västerländska kampen mot terrorismen, liksom stereotypifieringen av ”den andre”, intensifierats.

I en värld där fundamentalistiska strömningar växer sig starka – i såväl öst som väst – kan symboliken av massvandaliseringen i Rosengård även betraktas i ett bredare sammanhang. Om symbolhandlingarna i Rosengård ses som uttryck för ett fundamentalistiskt språk, i det att handlingarna i sin ursprungsmiljö är uttryck för fundamentalistiska motsättningar, säger även vandaliseringen något om rätten för samtidsmänniskan att tillhöra ett demokratiskt sammanhang i världen i stort – liksom om den kamp mellan kosmopolitism och

fundamentalism som Giddens i slutet på 1990-talet förutspådde skulle utspela sig på 2000-talets slagfält.

8. Slutkommentarer

Tredje generationens mobiltelefoni gav "bödlarna" i Abu Ghraibfängelset möjlighet att själv fotografierna sina offer i Irak. Internet öppnade portarna för "world-wide" distribution – i de fall bilderna på torterade krigsfångar inte enbart laddades ner som skärmsläckare på fängelsevakternas personliga datorer.

Företeelsen, så ovärdig och fundamentalistisk den än må te sig, är inte något nytt för mänskligheten. I en artikel publicerad i den amerikanska tidningen International Herald Tribune den 30 maj 2004 pekas de nära länkande likheterna ut mellan bilddistributionen från Abu Ghraib och de "snapshots" som vita amerikaner tog på sig själva framför svarta män som lynchats i samband med det amerikanska inbördeskriget på 1930-talet. Bilder, som då skickades runt som triumferande vykort människor emellan, precis som Abu Ghraib-bilderna nu cirkulerar över Internet.

Den moderna elektroniken har gett världen möjlighet att reagera. Med hjälp av spridningen av tortyrbilderna över Internet kunde missförhållandena i Abu Ghraibfängelset avslöjas. Bilderna från mobiltelefonerna blev förstasidesstoff på dagstidningar världen över och i den internationella svallvåg som följde har såväl USA som Storbritannien ställts till svars för sina truppers agerande.

Bilden som avslöjande medium och reaktionsskapare är stor. Likaså är tolkningsmöjligheten av det som visas. Bland vissa radikalt kristna grupper i USA har bilderna på torterade irakiska krigsfångar tolkats som ett svar på det moderna samhällets överflöd av sex och våldspornografi, snarare än som ett tecken på att det fortfarande finns kvarlevor av starka rasistiska strukturer i det amerikanska samhället. Samtidigt har avslöjandena om tortyren fört med sig att de speciallagar som skapats i den amerikanska "kampen mot terrorismen" har kommit att ifrågasättas inom ramen för den internationella krigsrätten.

Vad det gäller konflikten mellan Israel och Palestina, ställde den amerikanske presidenten George W Bush sig under våren 2004 också bakom den israeliska premiärministern Ariel Sharons plan på ett utträde ut de ockuperade områdena i Gaza. Planen på tillbakadraganden gällde endast Gaza, medan ett fortsatt styre över de betydligt mer befolkningstäta bosättningarna på Västbanken var tänkta att hållas under fortsatt kontroll. Bushs ställningstagande mötte omedelbart protester från såväl internationellt som amerikanskt håll. Kritiker tolkade agerandet som ett uttryck för presidentens egen religiösa tro och som en strategi för att blidka de kristna evangelistiska väljarna inför det kommande presidentvalet. I analysen av Bush, poängteras även att med bibeln som auktoritet, följer i de evangelistiska ögonen en viss självklarhet för Israel att hävda sin rätt till Jerusalem och de ockuperade områdena (SDS, 040505). På grund av den massiva kritiken tvingades presidenten så småningom att dra tillbaka i sitt stöd till den israeliska premiärministern.

Under maj meddelade även det amerikanska filmbolaget Walt Disney, att de inte kommer att distribuera den amerikanske dokumentärfilmaren Michel Moores senaste film "Fahrenheit 9/11" i USA. Filmen tar upp kopplingar mellan familjen Bush och terrornätverket al-Qaidas ledare Bin-Ladin (Ekot, 040506). Några veckor efter Walt Disneys klagörande i början av maj vann filmen Guldpalmen för bästa regi vid filmfestivalen i Cannes. En ny distributör kommer nu sörja för att filmen även når den amerikanska publiken inför presidentvalet i höst.

Bilderna från den amerikanska samtiden illustrerar samtliga det vacklande mellan fundamentalism och kosmopolitism som enligt Giddens karaktäriserar vår samtid. De visar även hur globaliseringen och den senmoderna masskommunikationen ger möjlighet till en mer öppen analys av samhället samtidigt som fundamentalistiska tolkningar hela tiden finns med inom ramen av det rapporterade spektrumet av skeenden.

Bilden som avslöjande medium och reaktionsskapare är stor. Dagligen filmas och fotograferas unga stenkastande palestinier i Gaza, men ännu har den första bilden av en stenkastare i Rosengård inte tagits. I perspektivet av bilden som opinionsskapare och reaktor i samtiden, är det enligt min mening intressant att fundera över vad en bild på en stenkastande yngling i Rosengård skulle kunna föra med sig. Varför har den ännu inte tagits? Kommer den någonsin att tas? Är den inte tillräckligt intressant? Skulle den utmana den mångkulturella diskursens ideologi och riskera att underblåsa främlingsfientliga strömningar? Eller skulle den

öppna möjlighet för en mer öppen diskussion om de pågående processerna i samtids
Rosengård, Malmö, Sverige och världen?

Kanske finns bilden redan i en bildmobil eller fladdrande på nätet någonstans, men utan
kännedom bland det svenska ”vi” på ”den andra” sidan av demarkationslinjen. Den sidan som
styr vad som får och inte får sägas i den mångkulturella debatten. Om bilden finns där – bland
det etniskt annorlunda ”dom” – finns den verkligen då?

9. Källförteckning

Referenser

- Bryman, Alan (1997) *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*, Lund: Studentlitteratur
- Bäck, Henry & Halvarsson, Arne (1992) *Metodbok – Projekt och utredningar*, Stockholm: SNS Förlag
- Carlbom, Aje (2003) *The Imagines versus the Real Other*, Lund: Sociologiska Institutionen
- Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen*, Lund: Studentlitteratur
- Foucault, Michel (1993) *Diskursens ordning*, Stockholm: Brutus Östlings bokförlag
- Giannakos, S.A. (2002) *Ethnic Conflict – Religion, Identity and Politics*, Ohio University: Center for International Studies
- Giddens, Anthony (1996) *Modernitetens följder*, Lund: Studentlitteratur
- Giddens, Anthony (2003) *En skenande värld – Hur globaliseringen är på väg att förändra våra liv*, Stockholm: SNS Förlag
- Gilje, Nils & Grimen, Harald (1992) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Hedblom, Agneta (2004) *Aktiveringspolitikens janusansikte – En studie av Differentiering, Inklusion och Marginalisering*, Lund: Socialhögskolan
- Ohlsson, Lars B & Swärd, Hans (1994) *Ungdom som samhällsproblem*, Lund: Studentlitteratur
- Ristilammi, Per Markku (1994) *Rosengård och den svarta poesin*, Stockholm / Stehag: Brutus Östlings bokförlag / Symposium
- Rolfson, Margareta (1994) *Unga pådrift – om sociala normer och social kontroll i Rosengård*, Lund: Sociologiska institutionen
- Ron, James (2003) *Frontiers and Ghettos – State Violence in Serbia and Israel*, Los Angeles: University of California Press
- Roos, Hans-Edvard (1986) *Vandalism i storstad och glesbygd*, Stockholm: Byggnadsforskningsrådet / Liber

Sernhede, Ove (2002) *AlieNation is My Nation – Hiphop och unga mäns utanförskap i Det Nya Sverige*, Stockholm: Ordfronts förlag

Willis, Paul (1981) *Fostran till lönearbete*, Göteborg: Röda Bokförlaget AB

Winther Jörgenson, Marianne & Phillis, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*, Roskilde: Universitetsförlag / Samfundslitteratur

Antologier

Berg, Lars-Erik (2003) ”Den sociala människan: Om den symboliska interaktionismen” i Månson, Per, red *Moderna samhällsteorier – Traditioner, riktningar, teoretiker*, Stockholm: Prisma, Sjätte reviderade upplagan

Johansson, Thomas (2003) ”Anthony Giddens och det senmoderna” i Månson, Per, red *Moderna samhällsteorier – Traditioner, riktningar, teoretiker*, Stockholm: Prisma, Sjätte reviderade upplagan

Övriga källor

Internet

B’Tselems hemsida <http://www.btselem.org>
The Israeli Information Centre for Human Rights in the Occupied Territories

ICT:s hemsida <http://www.ict.il.org>
International Policy Institute for Counter –Terrorism

Malmö stads hemsida <http://www.malmo.se>
Områdesstatistik för Malmö stad 1995 – 2003

Artiklar

Radlauer, Don (2003) The al-Aqsa intifada – An Engineered Tragedy, publicerad på det israeliska organet ICT:s hemsida, enligt ovanstående adress

Dokument, statistik och offentliga handlingar

Verksamhetsmått och bokslut för stadsdelsförvaltning Rosengårds Skol- och fritidsverksamhet 1996 – 2003

Obligatoriska skolan - betygstatistik, Delrapport i Malmö stads kvalitetsuppföljningsprogram för stadsdelarnas verksamheter 1998 - 2002

Brottsstatistik över polisanmälda brott och trygghetsmätningar från Polismyndigheten i Skåne, polisområde Malmö för åren 2000 – 2003

Statistik över Malmö brandkårs räddningsinsatser 1995 – 2003, sammanställt av skyddsavdelningen på Malmö brandkår

Sammanställning för kostnader av vandaliserings i Malmös grundskolor, sammanställt av Stadsfastigheter AB, 1995 - 2003

Välfärd för alla – det dubbla åtagandet, handslingplan antagen av kommunfullmäktige i Malmö i mars 2004. Kan laddas ner från Malmö stads hemsida enligt ovanstående adress

Refererade tidningsartiklar

Samtliga refererade tidningsartiklar har publicerats i Sydsvenska Dagbladet (SDS), förutom en artikel (020423) som har publicerat i Rosengårdstidningen. Rosengårdstidningen gavs under en försöksperiod ut av Sydsvenskan till samtliga hushåll i Rosengård. Sydsvenskan stod för publikation och utgivansvar. Rosengårdstidningen lades ner under våren 2003.

Datum	Rubrik	Placering
020423	Stenkastare stoppar bussen	Rosengårdstidningen
020503	Hållplats dras in efter stenkastning	Edition 3, sidan C1
020627	Stenkastning stoppar bussar	
031014	Våld möter livsviktig hjälp	Edition 3, sidan C1
040102	Hjälp möts med stenar	E3, C4
040102	”De vill få bekräftat att du är kriminell”	E3, C5
040314	Röda änglar för tryggheten	E3, C1
040325	Elever i gängslagsmål	E3, C1
040430	Stenkastning mot polisen	E3, C3
040504	En polisanmälan om dagen på skolan	E3, C1
040505	Stenkastning mot väktarbil	E3, C3
040507	Malmö ställer krav	E3, A2, ledare
040323	Från symbol till martyr	E3, A2, ledare
040323	Hamas utropar krig mot Israel	E3, A8

040323	Palestiniernas stöd för Hamas ökar	E3, A8
040324	Det blinda hatet	E3, A2, ledare
040324	Gazaremsan stod stilla i sorg	E3, A8
040324	Många är rädda – men dådet får starkt stöd	E3, A8
040324	Bush anklagas: prioriterade Irak före al-Qaida	E3, A8
040403	Sammanstötningar utanför al-Aqmoskén	E3, A8
040418	Hamas nye ledare mördad	E3, A8
040419	Hamas hotar hämnas hundrafalt	E3, A2
040505	Evangelikerna och Bibeln bakom Bushs beslut	E3, A7, fokus
040530	Postcard from the culture wars Publicerad i The International Herald Tribune	

Bilaga 1

Skolvandalisering

I denna bilaga redovisas statistik över kostnader för skolvandalisering i Malmö och Rosengård sedan 1995. Uppgifterna är inhämtade från Malmö stads fastighetsbolag, Stadsfastigheter. Kostnaderna avser den skadegörelse som drabbar Malmös grundskolor under kvälls- och nattetid. Kostnaderna redogörs i diagramform, för överskådlighetens skull. I texten under respektive diagram förklaras staplarnas innebörd närmare.

Skadegörelse på Rosengårdsskolorna

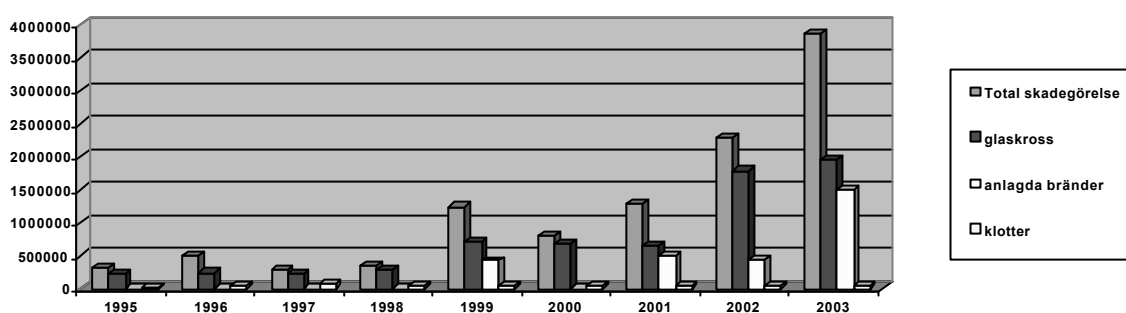

Diagram 1:1: Kostnaden (kr) för skadegörelse på Rosengårdsskolorna under åren 1995 – 2003.

Från att ha uppgått till 300 000 kronor 1995, kostade skadegörelsen på Rosengårdsskolorna totalt 3,9 miljoner kronor 2003. Hälften av kostnaderna avser glaskrossning, nästan 40 procent avser kostnader för anlagda bränder.

Skadegörelse på Malmös skolor

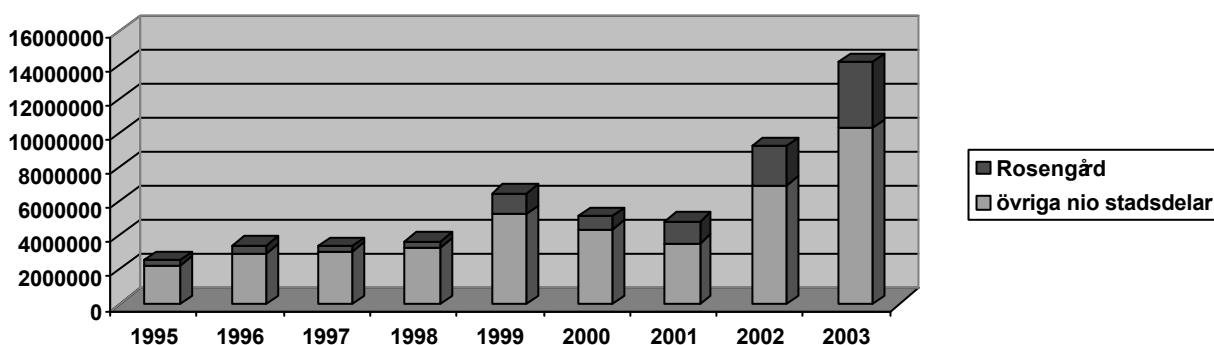
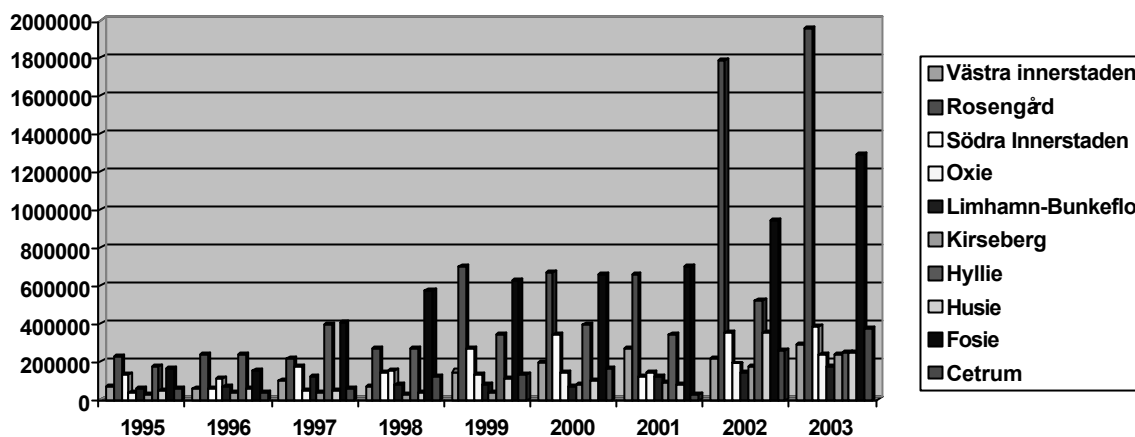

Diagram 1:2: Staplarna visar den totala årskostnaden (kr) för skadegörelsen av Malmös skolor samt hur stor del av kostnaden som avser skolorna i Rosengård.

1995 kostade den totala skadegörelsen i Malmös skolor 2 miljoner kronor. 2003 uppgick kostnaderna till 13 miljoner kronor. Under de tre senaste åren har skadegörelsen på Rosengårdsskolorna stått för omkring 30 procent av den totala kostnaden för vandaliseringen av Malmös skolor. I slutet av 1990-talet såg förhållandet annorlunda ut. Då utgjorde Rosengårdsskolorna endast en tiondel av de totala vandaliseringskostnaderna.

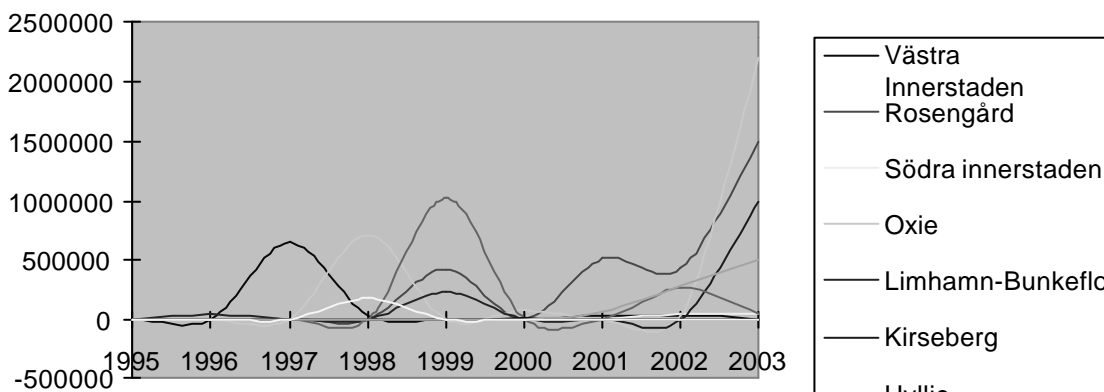
Krossade fönster i Malmöskolorna

Diagram 1:3: Tabellen visar kostnaden (kr) för krossade fönsterrutor på stadsdelarnas grundskolor.

Krossade fönsterrutor utgör ungefär hälften av kostnaderna för skadegörelsen i Malmöskolorna. 1995 kostade krossade rutor i Rosengårdsskolorna drygt 200 000 kronor. 2003 blev slutnotan närmare två miljoner kronor. Samma år kostade glaskrossningen 1,3 miljoner kronor i Fosie och 379 000 kronor i stadsdel Centrum, som var trea i topp. Sedan 1998 utmärker sig Rosengård och Fosie med höga kostnader, men under 2002 och 2003 tredubblas glaskrossningen på Rosengårdsskolorna i jämförelse med tidigare år.

Anlagda skolbränder

Diagram 1:4: Kostnaden för anlagda bränder på Malmös grundskolor fördelat på stadsdel.

Mellan 1995 och 1998 förekom inga anlagda bränder under kvälls- och nattetid på Rosengårdsskolorna. Efter år 2000 har skolorna i stadsdelen utmärkt sig som de mest drabbade i Malmö. Under 2001 och 2002 kostade skolbränderna i området 500 000 kronor per år, vilket är dubbelt så mycket som i Hyllie och i Fosie - de två stadsdelarna som hade de näst högsta kostnaderna för anlagda bränder.

Under 2003 drabbades tre grundskolor i Malmö av omfattande storbränder: Rosengårdsskolan, Oxievångsskolan och Segevångsskolan (Kirsebergs stadsdel). Kostnaderna

för bränderna, som samtliga var anlagda, uppgick till mellan en och två miljoner kronor per brand. Storbränderna ger därför ett stort utfall i diagrammet.

Bilaga 2

Anlagda bränder i Rosengård och i Malmö

I denna bilaga redovisas statistik över antalet utomhusbränder i Malmös respektive stadsdelar sedan 1995. Uppgifterna är inhämtade från Malmö brandkår, som för statistik över antalet utryckningar årligen. Utomhusbränderna utgörs enligt brandkåren nästan uteslutande av så kallade ”okynnesbränder”, det vill säga anlagda bränder. Antalet bränder redogörs i diagramform, för överskådlighetens skull. I texten under respektive diagram förklaras diagrammens innebörd närmare.

Utomhusbränder i Malmö

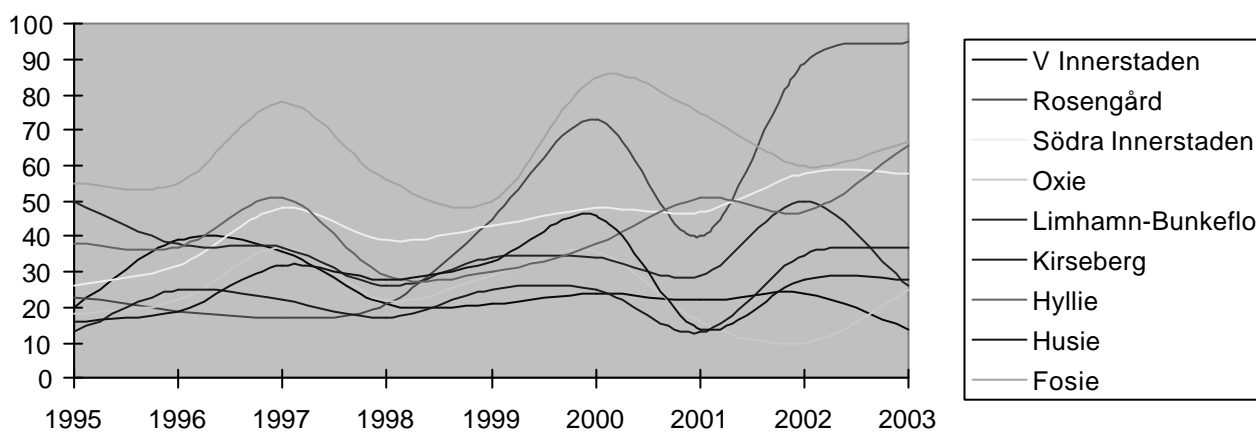

Diagram 2:1: Antalet utomhusbränder (st) i Malmö fördelat på stadsdel och år

Efter 1998 ökar utomhusbränderna i Rosengård markant, medan de i resten av Malmö ligger på en förhållandevis stabil nivå. Under 2002 och 2003 drabbas Rosengård av flest antal anlagda utomhusbränder bland Malmös stadsdelar, bortsett från centrum. Fram till 1998 tillhörde Rosengård de stadsdelar i Malmö som hade minst antal utomhusbränder. I Fosie, där antalet utomhusbränder tidigare har legat på en konstant hög nivå, har bränderna avtagit.

Utomhusbränder i Rosengård

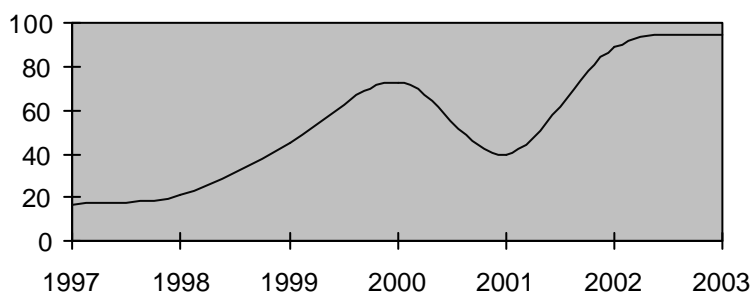
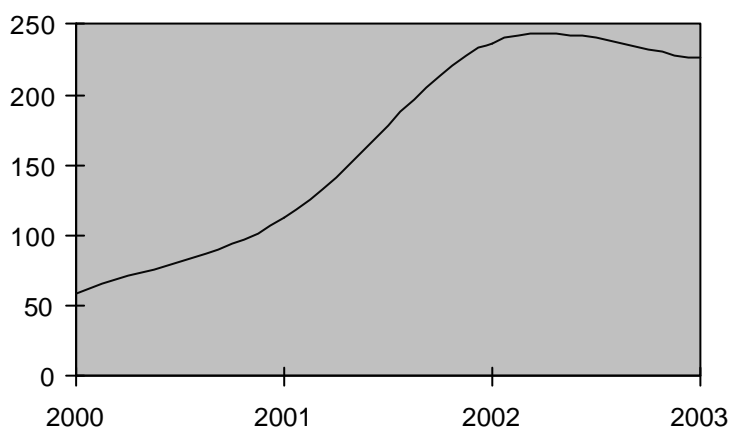

Diagram 2:2: Antalet (st) anlagda utomhusbränder i Rosengård

2003 drabbades Rosengård av nästan fem gånger fler utomhusbränder än vad som var fallet under 1998. I nästan samtliga fall beräknas bränderna ha varit anlagda. Under de två senaste åren har ökningen accelererat ytterligare. 1997 släckte Malmö brandkår 17 bränder i stadsdelen. År 2000 brann det 73 gånger. År 2001 brann det 40 gånger och de två senaste åren har siffran legat på 89 respektive 95 anlagda utomhusbränder.

Bilaga 3

Polisanmälda skadegörelsebrott

Diagram 3:1: Antalet (st) polisanmälningar om skadegörelse mot stat och kommun, Rosengård

I polisens statistik över skadegörelse mot stat, kommun och landsting har anmälningarna i Rosengård fyrdubblats mellan år 2000 och 2003. År 2000 anmäldes 59 skadegörelsebrott i stadsdelen, medan antalet anmälningar uppgick till runt 230 anmälningar under åren 2002 och 2003.

Anmälningar om skadegörelse som drabbar andra än stat och kommun har ökat med 70 procent i stadsdelen under samma period, medan de har legat på en konstant nivå i övriga Malmö. År 2000 anmäldes 260 skadegörelsebrott i Rosengård, 2003 anmäldes 371 brott. I hela Malmö gjordes 3100 polisanmälda skadegörelsebrott under 2000. 2003 gjordes 3500 anmälningar. Polisanmälda klotterbrott redovisas för sig och ingår inte i de två ovanstående kategorierna. Antalet polisanmälda klotterbrott ligger på en konstant låg nivå i Rosengård under de undersökta åren.